

**VYSOKÁ ŠKOLA
EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, O. P. S.,
ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ETIKA SEBEOBRANY

Autor práce: Honzík Roman
Studijní obor: Regionální studia (6702R014)
Forma studia: Kombinované studium
Vedoucí práce: Mgr. Michal Opatrný, Dr. theol.
Katedra: SPOLEČENSKÝCH VĚD

2009

Děkuji vedoucímu bakalářské práce **Mgr. Michalu Opatrnému, Dr. theol.**
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

vlastnoruční podpis autora bakalářské práce

OBSAH:

ÚVOD	6
1 ETIKA	8
1.1 Vymezení základního pojmu	9
1.2 Členění etiky	10
1.3 Kategorický imperativ	11
1.4 Svoboda vůle	12
1.4.1 Teorie a praxe	12
1.4.2. Jednání	14
1.4.3 Svoboda	14
1.5 Filozofie morálního a nemorálního jednání	16
1.5.1 Morálka a mravnost	17
1.5.2 Morální normy a hodnoty	18
1.5.3 Morální a mravní soudy	19
1.5.4.1 Chybné formy svědomí	20
1.6 Etika práva	21
1.6.1 Etické aspekty práva	21
1.6.1.1 Právo a mravnost	21
1.6.1.2 Právo a morálka	22
1.6.1.3 Lidská práva	22
1.7 Trest	23
1.7.1 Teorie odplaty	24
1.7.2 Teorie prevence	24
2 SEBEOBRANA	26
2.1. Orientační přehled historických kořenů sebeobrany	26
2.1.1 Evropa	26
2.1.2 Asie	28
2.2 Příklad evropského pojetí etiky sebeobrany	28
2.3. Problematika sebeobrany	31
2.4. Sebeobrana z pohledu zákona	32
2.4.1 Nutná obrana (§ 13 trestního zákona)	33
2.4.2 Krajní nouze (§ 14 trestního zákona)	35
2.4.3 Shrnutí podmínek pro jednání v nutné obraně a krajní nouzi	35
3 SEBEOBRANNÉ SYSTÉMY VÝCHODNÍ ASIE	37
3.1 Příklad asijského pojetí etiky sebeobrany	37
3.2 Filozofické kořeny asijských bojových umění	39
3.3 Tchaj-ťi-čchüan	41
3.4 Pa-kua-čchüan	42
3.5 Sing-i	43
3.6 Čchi	43
3.6. 1 Vytváření čchi	44
3.6.2 Čchi a zdraví	45
4 ZODPOVĚZENÍ ÚVODNÍCH OTÁZEK	47

ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	51
PŘÍLOHY	53
Příloha č. 1 : Tchaj-ťi –čchüan	54
Příloha č. 2 : Pa-kua-čchüan	55
Příloha č. 3 : Sing-i	57
OBRAZOVÉ PŘÍLOHY	59
Obr. 1.: DIAGRAM TCHAI-ŤI	59
Obr. 2.: OSM TRIGRAMŮ V TCHAI-ŤI	60
Obr. 3.: SCHÉMA TŘÍ ČCHI (ENERGIÍ) – NEBE, ZEMĚ A ČLOVĚKA	61
REJSTRÍK	62
ABSTRAKT	65
ABSTRACT	66

ÚVOD

Zkušenost a praxe prokazuje, že současný nárůst kriminality vytváří vhodné podmínky pro neustále vzrůstající nebezpečí možného napadení. Za těchto podmínek nikdo z nás neví kdy, kým, jakým způsobem a za jakým účelem bude fyzicky napaden. Navíc lze předpokládat, že společenská ekonomická recese, nevyhovující výše trestných sazeb udělovaných soudy za zvláště nebezpečnou násilnou trestnou činnost, nedostatečná kapacita věznic a velmi mírný režim v nich při výkonu trestu odnětí svobody pro pachatele násilí tohoto druhu, umocňuje potenciální nebezpečí zvýšené frekvence fyzických útoků (zvláště loupežných přepadení, ale i ostatních, směřujících k bezpracnému obohacení pachatelů).¹ Žádná společnost není schopna v plné míře zajistit, aby se nevyskytly případy, kdy je pokojný občan surově napaden asociálními elementy nebo je svědkem takového napadení. Tím je otevřena řada otázek.

- Má vůbec člověk právo bránit sebe nebo i druhého při napadení?
- Jsem oprávněn při obraně těžce zranit či případně i usmrtit útočníka?
- Jaké předpoklady musím splnit aby mé sebeobraně jednání mělo naději na úspěšné zvládnutí útoku?

Předkládanou bakalářskou prací chci tyto otázky zpracovat z pohledu etiky, tedy hledat dobré a nejlepší řešení této problematiky. Při studiu literatury o sebeobraně jsem zjistil, že většina autorů zabývajících se evropskými systémy sebeobraně zaměřuje obsah podávaných informací a návodů především na techniky, strategii a případně i na historii a psychologii. Filozofie sebeobraně je v pracích těchto autorů téměř zcela opomíjena.

Práci jsem rozdělil do několika oblastí -

- V první části vymezím stručnou charakteristiku základních etických pojmů - uvedu členění etiky, vysvětlím vztahy mezi morálkou a mravností, základy etického pojetí práva, morálních norem a hodnot, princip morálních a mravních soudů, filozofické pojetí trestu.
- Ve druhé části se zaměřím na charakteristiku sebeobraně, poukážu na její kořeny, vývoj a problematiku; podrobněji vysvětlím právní normy garantující beztrestnost realizované obrany.

¹ Srov. NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha, 2006. s. 18

- Ve třetí části uvedu základní principy asijských sebeobránných systémů – pojetí, filozofické zdroje, a budu se soustředit především na tzv. měkké techniky sebeobrany („*tchaj-t'i*“, „*pa-kua*“ a „*sing-i*“). Rovněž vysvětlím princip asijského pojetí energie „*Čchi*“, vytváření, hromadění a význam pro zdraví.
- Ve čtvrté části zodpovím v úvodu položené otázky
- V závěru uvedu doporučená etická řešení problematiky sebeobrany a jejich zdůvodnění.

Při zpracování problematiky o etice jsem prioritně vycházel z publikace Arno AZENBACHERA - Úvod do filozofie a Filozofického slovníku; základním zdrojem informací v problematice východních forem sebeobrany byly knihy Dr. YANG, JWING-MINGA - Čchi-kung, Osm kusů brokátu a Teorie a bojová síla tchaj-t'i.

Použitá terminologie vychází z literatury uvedené v přehledu.

1 ETIKA

Existují různé etické systémy, ve všech je však prioritní základní shoda v pohledu na postulát konat dobro, nekonat zlo. Každý člověk ví, že dobro a zlo existuje a každý zdravý člověk by měl mít přirozený mravní cit, který mu umožní orientaci při rozlišování mezi dobrem a zlem. Dle etické filozofie existují ve všech kulturách základní představy o dobru a zlu, smysluplnosti života a předpokladech lidského štěstí. V tomto ohledu - **Činit dobro má smysl, dobro se jeví jako smysluplná hodnota sama o sobě.** Etika tedy uvažuje i o tom co je smysluplné. V ideálním případě bychom tedy z vykonaného dobra měli mít pozitivní pocit štěstí i přesto, že nám to nikdo neoplatí, neboť jsme udělali něco, co je svým obsahem smysluplné – např. poskytnutí pomoci ohroženému člověku.²

Etickým paradoxem je problém nedisponovatelnosti dobra, který poukazuje na skutečnost, že i v případě budeme-li dobří a mravně na výši, nemusí to ještě zaručovat, že budeme v životě úspěšní. A bohužel se skutečně často zdá, že v životě vítězí a jsou úspěšní spíše podvodníci.³

Každá společnost je závislá na určité, alespoň minimální dohodě ohledně obsahu základních mravních hodnot přičemž platí, že morálka a etika se vzájemně ovlivňují. Společenská etika je tvořena svědomím jednotlivých členů společnosti a naopak etika zpětně ovlivňuje, vychovává, má vliv na utváření svědomí jednotlivých lidí. Obzvláště velký vliv na utváření etiky mají média, školství, výchovný systém společnosti. Velkou roli hrají tzv. autority, jejichž hlasu společnost naslouchá.. Tato společně uznávaná základna je to, co činí lidskou společnost společností. Jsou to hodnoty, na jejichž obranu jsou lidé ochotni společně přispět i případnou obětí, jsou to hodnoty, na jejichž vytváření jsou ochotni společně spolupracovat. Čím více je společnost prostoupena shodou o těchto hodnotách, tím lépe funguje. Jeden ze současných problémů naší společnosti je nedostatek společenské shody v těchto základních otázkách, příliš mnoho lidí sleduje pouze své osobní cíle.⁴

Komplexní rozmanitost situací rozhodování vyvolává potřebu typizovat je a stanovit pro ně nějaká pravidla, nabídnout určitou orientaci pro jednání člověka. Tato východiska nabízí právě etika, která je praktickou filozofickou disciplínou a zabývá se hledáním správného, dobrého jednání.⁵

² Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 230-232

³ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 248-250

⁴ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223-230; 234-240

⁵ Srov. KRATOCHVÍLOVÁ-MIEDZGOVÁ, J. *Etika pro střední školy*. Praha, 1996. s. 14-17

1.1 Vymezení základního pojmu

Etika je disciplínou praktické filozofie – hledání dobrého a nejlepšího řešení. To je ve shodě i s dalšími autory například Azenbacherem⁶ který rovněž označuje etiku za praktickou filozofii, a ve spojitosti s tím uvádí, že etika jako filozofická disciplína pochází od Aristotela, který rozlišuje v lidské činnosti - činnost teoretickou (poznání), praktickou (jednání) a tvořivou (dělání, zhotovování). Azenbacher⁷ uvádí, že „tvořivá činnost nemá cíl sama v sobě, ale v tom, co vytváří; jednání (praxe) je činnost, která má hodnotu sama v sobě. Lidskému jednání je tedy vlastní mít určitou hodnotu. Na základě této vlastnosti je jednání posuzováno jako *morální* nebo *nemorální*, *mravné* či *nemravné*“.⁸

Výraz etika je odvozeno z řeckého slova ethos a tento pojem má dva významy:⁹

1. zvyk, morálka, mrav a obyčej = „ethos“.

V pravém a vlastním smyslu etiky jedná eticky ten, kdo nesleduje pouze tradovaná pravidla jednání, nýbrž ten, kdo si navykl konat dobro z vlastního náhledu. Z ethosu se pak stává „*éthos*“ ve smyslu charakteru, což je ona druhá významová varianta tohoto pojmu.

2. charakter = „éthos“.

Latinské slovo „*mos*“ v sobě zahrnuje oba výše zmíněné významy řeckého pojmu ethos a znamená jak mrav tak charakter.

Z latinského „*mos*“ jsou odvozeny i české termíny: morálka, mrav, moralita či mravnost. Přičemž pojmy morálka a mrav jsou používány pro vyjádření významu „*ethos*“ a moralitou či mravností je označován charakter významu „*éthos*“.

Etika se zabývá teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměřují lidské jednání v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle.¹⁰ Hodnotí činnost člověka z hlediska dobra a zla. Na rozdíl od morálky, která je blíže konkrétním pravidlům, se etika snaží najít společné a obecné základy, na nichž morálka stojí, popř. usiluje morálku zdůvodnit. Nevynáší morální soudy, ale analyzuje specifickou povahu a strukturu těchto soudů a jednání. Proto je nezbytné rozlišovat

⁶ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223; 235-237

⁷ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223

⁸ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223

⁹ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223

¹⁰ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223

„morální výroky“ a „výroky o morálních výrociích“ jako dvě různé problematiky. Otázky etiky se liší od morálních otázek v tom, že neřeší co je třeba zde a nyní, ale ptají se na morální princip nebo na kritérium posuzování morálního jednání.¹¹

Etika tedy člověku zprostředkovává především schopnost kriticky posuzovat sebe sama ve vztahu ke svým minulým i budoucím jednáním a dále schopnost kriticky prozkoumávat normy, které doposud přijímal jako samozřejmé.¹²

Napříč všemi etickými systémy tedy platí tyto dvě vzájemně se podmiňující zásady –

- **Každý je povinen jednat podle svého vlastního (subjektivního) svědomí.**
- **Každý je povinen své vlastní svědomí vychovávat (objektivizovat).¹³**

1.2 Členění etiky

Etika je členěna z mnoha různých hledisek.¹⁴ Dle předmětu zkoumání je etika například rozlišována jako: obecná etika, speciální (aplikovaná) etika, normativní etika, deskriptivní etika, metaetika, etika autonomie, etiku odpovědnosti.

Z pohledu rozčlenění na další disciplíny je etika dále dělena na: etiku analytickou, etiku autonomní, etiku deontologickou, etiku environmentální, etiku evoluční, etiku feministickou, etiku heteronomní, etiku individuální, atd.

Vzhledem k určenému rozsahu bakalářské práce budu charakterizovat pouze etiku autonomie a odpovědnosti, které více souvisí s koncepcí této práce -

- **Etika autonomie¹⁵** - vychází z autonomie svědomí a svobody jako základní mravní hodnoty. Etika autonomie zdůrazňuje, že jen to je morální, co vychází z čistého upřímného přesvědčení. Do této skupiny je například řazena etika existencialismu a etika Kantova. Jediným příkazem mravním je jednat svobodně a autenticky. Vše je dovoleno. Za vše jsme ale také absolutně zodpovědní.

Autonomie znamená , že mravní autorita není dána zvnějšku, ale vychází z člověka. Podle Kanta je touto seburčující autoritou praktický rozum, který formuluje mravní zákony, platící nepodmíněně. Takovým zákonem je kategorický imperativ, z kterého vyplývá, že máme jednat tak, aby zákony našeho jednání se mohly stát principem všeobecného zákonodárství. Kategorický imperativ je dán sám

¹¹ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 251 a rovněž např.

KRATOCHVÍLOVÁ-MIEDZGOVÁ, J. *Etika pro střední školy*. Praha, 1996. s. 44-47

¹² Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 238-232; 251

¹³ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 230-232; 234-236; 237-238

¹⁴ ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 125

¹⁵ ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 36

sebou, není třeba ho dokazovat, mluvíme o mravním apriori.¹⁶ Mravní zákon se projevuje také jako povinnost. To rozhoduje o morálně dobrém, které musí být vždy ve shodě s povinností. Naopak sklony a smyslové impulsy, stojí-li proti povinnosti, jsou příčinou jednání nemorálního. Autonomní etika se zaměřuje na jednajícího člověka, jeho rozum a svobodu.¹⁷

- **Etika odpovědnosti** – vychází z předpokladu, že k naplnění života nestačí pouze naše autonomie a svoboda. Pro etiku odpovědnosti se nejvyšší mravní hodnotou stává vztah k druhému. Podle etiky odpovědnosti je ten druhý víc než individuální svoboda. Svobodný člověk je zaslíben druhému, je za něj zodpovědný. A to ho zavazuje, aby se o druhého staral dřív než o sebe, aby druhému neodepřel potřebnou pomoc. Vztah k druhému je nesouměrný, to znamená, že vůbec nejde o to, jestli je pomoc opětována.¹⁸

1.3 Kategorický imperativ

Kategorický imperativ¹⁹ označuje Immanuel Kant za základní zákon etiky, za bezpodmínečný příkaz který vyžaduje, aby se člověk řídil v životě takovými pravidly, které naprosto nezávisle na mravním obsahu činu by se mohly stát všeobecným zákonem jednání. Jinými slovy – člověk má jednat tak, aby maxima jeho vůle mohla vždy být současně uplatněna jako princip vytvářející univerzální zákon. Morálku proto zakládá na dobré vůli, která dle jeho názoru může být jediné správné východisko dobrého jednání. Z Kantových názorů rovněž vyplývá, že druhý člověk pro nás nemá být prostředek našeho prospěchu – cílem je lidskost, která koresponduje s onou dobrou vůlí. Kantova morálka je apriorní – platí bez ohledu na důsledky.²⁰

Immanuel Kant (1724-1804)²¹ byl německý filozof, zakladatel transcendentálního²² idealismu, který ovšem po roce 1770 přešel to tzv. „kritického“ období. Po roce 1780 jsou postupně vydány jeho tři zásadní díla – „Kritika čistého rozumu“ (1781), „Kritika praktického rozumu“ (1788) a „Kritika soudnosti“ (1790). V těchto dílech postupně vysvětluje „kritickou“ teorii poznání, etiku, estetiku a učení o účelnosti přírody.

¹⁶ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 235

¹⁷ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 237 a
ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 36

¹⁸ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 243

¹⁹ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 229-231; 240

²⁰ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 242-244

²¹ Srov. ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 213-215

²² Transcendentní = přesahující smyslové i rozumové možnosti, nadskutečné (Slovník cizích slov)

Kant na základě svých výzkumů dospěl až k agnosticismu²³, tedy k přesvědčení, že nepoznáváme podstatu věcí, jak existují „samy o sobě“, ale pouze ve vztahu jak se nám jeví, tzn. jak se objevují v naší zkušenosti. Kant se domníval, že se stejnou průkazností mohou být zdůvodněna protikladná řešení – například existují nedělitelné částice a zároveň takové částice neexistují. Rozum je tak svým charakterem antinomický, tzn. rozdvouje se v protikladech – na druhou stranu jsou dle Kanta tyto protiklady pouze domnělé. Toto učení o antinomiích rozumu slouží Kantovi za základ dualismu „věcí o sobě“ a „jevů“ a agnosticismu (později položilo základy pro vypracování pozitivní dialektiky německého klasického idealismu).²⁴

1.4 Svoboda vůle

Vůle (z lat. voluntas = chtění, záměr též smýšlení) - umožňuje člověku vlastní rozhodnutí k jednání na rozdíl od vnitřního nebo vnějšího podmínění a určení (např. instinkt nebo potřeba). Svoboda vůle je prioritním základním problémem praktické filozofie, v mravním významu je schopností dosahovat a uskutečňovat uznávané a zvolené hodnoty, tedy moci vědomě řídit a ovlivňovat vlastní duševní i tělesné projevy. Zosobňuje svobodu člověka již je schopen vydělovat se z panství přísného přírodního determinismu²⁵, z říše nezbytnosti a účelů.

Klasická filozofie rozeznává dva základní výkony lidského ducha: **poznání** a **chtění**. Rozdíl mezi poznáním a chtěním existuje jak v oblasti smyslové, tak v oblasti ducha. Na rovině smyslovosti tak existuje rozdíl mezi poznáním (čitím, vnímáním) a smyslovou snaživostí (apetitivní,²⁶ afektivní²⁷ nebo patetické²⁸ určení). Analogický je i rozdíl v oblasti ducha, tedy mezi poznáním (rozum, teorie) a chtěním (duchová snaživost, vůle, praxe).²⁹

1.4.1 Teorie a praxe

V problému teorie a praxe se jedná o propojení obou zmíněných výkonů, tedy poznání a chtění. Poznáváme zřejmě jen tehdy, jestliže chceme poznávat. Na druhou stranu nemůžeme chtít něco, aniž jsme to dříve nějak poznali. Poznání a chtění, teorie

²³ ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 11

²⁴ Srov. ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 213-215

²⁵ Dle determinismu (jako filozofického postoje) je veškeré dění reality, včetně duchovní, předem nevyhnutelně určeno – zpravidla všeobecnou kauzální souvislostí. Především v oblasti lidského jednání naráží determinismus na potíže s vymezením lidské svobody a odpovědnosti.

²⁶ lat. appetitus = snaha (Slovník cizích slov)

²⁷ lat. afficere = působit na někoho; affectus = afekt (Slovník cizích slov)

²⁸ řec. pathos = trpění (Slovník cizích slov)

²⁹ FUCHS, J. *Filosofie. 1. díl. Úvod do filosofie*. Praha, 1999. s. 43

a praxe se tedy navzájem podmiňují.³⁰ Například - poznání odhalilo svět jako souhrn poznatelného ("pravdivého"), chtění odhalilo svět jako soubor žádoucích možností ("dobra").

AZENBACHER³¹ uvádí, že vůle vždy a bytostně směřuje k dobru vůbec, k sebeuskutečnění, ke smyslu. Konstatuje, že v tomto ohledu mluvil PLATÓN o ideji dobra, ARISTOTELÉS o blahu, o něž všichni usilují. Touto svou základní tendencí vůle podmiňuje veškerou lidskou činnost, pokud se děje vědomě. Ale vůle jako taková nemůže sama sebe určovat. Určitou vůlí se stává pouze skrze určitý objekt. Ale tento objekt (pohnutku, motiv) vůle dostává pouze prostřednictvím poznání. Proto mobilizuje poznání, aby se mohla skrze poznání určit. Teprve když se skrze poznání určila, je určitou vůlí, která směřuje k určitým možnostem v prostoru dobra vůbec, aby je realizovala. Potud je poznání podřízeno "praktickému", neboť jeho první smysl záleží v tom, aby motivovalo vůli k určitému jednání, což je ve shodě s KANTEM (jak bylo zmíněno v kapitole 1.3.3).

AZENBACHER³² vyslovuje předpoklad, že v každodenním životě je naše chtění vždy už konkrétní, jedná se o určité chtění. Vůle je vždy už motivována, protože je pro nás již odhalen svět v jeho určité komplexnosti. Proto je i naše poznání vždy již určeno ve smyslu tohoto určitého chtění a je zaměřeno na něco konkrétního. Naše poznání tedy probíhá ve znamení určitého zájmu. Tento zájem, který řídí poznání, závisí na tom, do jaké míry jsme v našem dosavadním bytí odhalili svět. V tomto smyslu je teorie vždy podmíněna praxí (resp. zájmem). Čirá teorie, nezávislá na praxi a zájmu, neexistuje.

AZENBACHER³³ však zároveň předchozímu axiomu ještě na stejné straně publikace oponuje a uvádí, že naše poznání sice probíhá ve znamení praxe, resp. zájmu, řídicího poznání. My však nejsme ve svých zájmech uzavřeni jako hlemýžď v uliti. Máme naopak možnost tyto zájmy reflektovat, tematizovat, učinit je tedy vědomými. Nikdy tak sice nedosáhneme absolutního, ideálního stanoviska, právě tak jako reflexí o určitém jazyce nedosáhneme absolutního ideálního jazyka, ale nejsme svým zájmům

³⁰ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 224

³¹ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 224

³² AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 224-225

³³ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 224-225

vydání. Zájmy a postoje, ve kterých jsme dosud žili nereflektovaně, můžeme podrobit teoretickým reflexím o jejich platnosti, učinit je vědomými a měnit je.

1.4.2. Jednání

Jednání spočívá v tom, že jednající způsobuje určitou změnu tj. přechod jednoho stavu světa k jinému. Nejedná se pouze o změny vnější, ale i o duševní-mentální změny a tyto mentální změny často velmi úzce souvisí s tím, jak jednáme. Popis změny včetně označení její příčiny ještě není popisem jednání. Významným faktorem, je úmysl jednajícího. Za normálních okolností poznáváme úmysl z okolností a konvencí, za nichž se změna uskutečňuje (např. kdo podepisuje v bance šek, nemůže dost dobře říci, že nechtěl platit, že se chtěl jenom pocvičit v psaní). Jednání je určováno představami. Jednající osoba sleduje určité úmysly – motiv jednání. Jednání člověka se vždy vztahuje k nějakému cíli.³⁴

Změny, které nastanou po našem jednání lze obecně nazvat **následky jednání**. Ne všechny následky ale mohou být relevantní pro morální posouzení jednání. Zde mají význam jen ty následky, které můžeme jednající osobě připsat, nebo za něž může být činěna odpovědnou. To může být jen za to, co bylo pro ni v nějakém smyslu předvídatelné. Také je třeba se ptát, zda byl nějaký následek zamýšlený, nebo k němu prostě jen došlo. Specifickým případem je opomenutí jednání, což není adekvátní označení „nejednat vůbec“. Osoba opomene vykonat něco tehdy, když ví, že by to mohla vykonat a rozhodne se to nevykonat. Jako jednání má i opomenutí následky. I zde se musí rozlišit mezi morálně relevantními a irelevantními následky.³⁵

1.4.3 Svoboda

Svoboda je stav kdy neexistují žádné překážky, které by bránili uskutečnit zamýšlený záměr. Tento pojem svobody označíme jako **svobodu jednání**. Kdo je svobodný, může vykonat něco, co ten kdo je nesvobodný vykonat nemůže. Svoboda je podmíněna např. fyzickými a duševními schopnostmi, majetkem, sociálními předpoklady atd. Od svobody jednání musíme odlišovat **svobodu rozhodování – svobodu vůle**. Tou je způsobilost volit si vhodné prostředky k uskutečnění obsáhlejších cílů nebo plánů. Nejde o vnější překážky ale o motivy.

³⁴ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 193-195; 236-238

³⁵ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 231-232

Rozlišujeme svobodu vnější a vnitřní:

Vnější svobodou rozumíme umožnění realizace práv na svobodu, tak jak je v právním státě garantována každému občanu. Jedná se tedy o svobodu konat bez vnějšího nátlaku to, co chceme.

Vnitřní svoboda nemusí nutně být podmíněna svobodou vnější. Např. na příkladu mnohých politických vězňů lze demonstrovat, že dokonalá vnitřní svoboda může často existovat i bez ohledu na krajní vnější nátlak. O vnitřní svobodě hovoříme tehdy, jestliže duch jednajícího určuje sám sebe k určitému jednání, tedy je-li možné jednat dobrovolně. K tomu AZENBACHER³⁶ uvádí, že v každodenním bytí na světě vždy už předpokládáme, že druzí lidé zpravidla jednají dobrovolně. Pokládáme je proto za odpovědné za to, co konají, káráme je nebo chválíme.

V etické teorii jsou zastávány dvě základní pozice ohledně otázky svobody: determinismus a indeterminismus:

Podle **determinismu** neexistuje nic takového jako svoboda vůle a jednání. Vše, co se ve světě děje, má svou příčinu. Vše, co lidé dělají, proto kauzálně vyplývá z podmínek, které jsou základem jejich jednání. Tyto podmínky jsou zase podmíněny a tato řada vede do nekonečna. Vždy však platí stejná základní myšlenka: Lidské jednání vyplývá vždy z blíže určitelných faktorů. Pocit člověka, že není ke svému jednání ničím nucen, je z této perspektivy nahlížen jako klam. Žádný determinista přitom netvrdí, že stávající stupeň vědění dostačuje k objasnění všech příčin našeho jednání, avšak základní tezí determinismu je, že je to principiálně možné. Základní problémy morální filosofii čerpají svůj smysl právě z předpokladu, že člověk je svobodným autorem svých činů. Deterministé mohou sice správně poukazovat na rozmanité faktory, které určují naše jednání, tím však ještě nepodávají důkaz, že neexistuje něco takového jako plně spontánní jednání.³⁷

Indeterministé se naopak odvolávají na nepochybnou zkušenost, že v některých situacích jsme plně spontánními autory svých činů.³⁸

³⁶ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 224-225

³⁷ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 232-234

³⁸ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 234

1.5 Filozofie morálního a nemorálního jednání

Vzájemné propojení obou základních výkonů ducha, poznání (rozum, teorie) a chtění (vůle, praxe) tedy ukazuje lidského ducha jako svobodného ve smyslu vnitřní svobody. Duch může sám sebe určovat k jednání. Sebeurčování na základě svobody se děje v rámci kauzality, která přesahuje veškerou (empirickou) přírodní kauzalitu. Jeho transcendentální smysl se ukazuje ve skutečnosti, že čistý rozum stanoví mravní zákony sám ze sebe.³⁹

Na tomto místě chci poukázat na příčiny označování kategorického imperativu jako formálního rozumového zákona. Etický formalismus znamená, že každý morálně závazný zákon musí mít formu rozumu, která stanoví zákon, a potud musí být prost empirických motivů libosti a nelibosti.⁴⁰ To znamená, že obsah mravních zákonů, potažmo kategorického imperativu, musí mít základ výlučně v rozumovém poznání.

Například – jestliže řeknu "Nebudeš lhát" a chápu tento imperativ na základě rozumového poznání, že nikdo nemůže schvalovat společnost, v níž se libovolně lže, pak je tento imperativ formální a kategorický. Když však řeknu "Nebudeš lhát, protože lež má krátké nohy", pak udávám empirický určující důvod, totiž motiv libosti a nelibosti spojený s důsledky přistižení při lži. V tomto případě imperativ není formální, kategorický a morální, protože když nelžu proto, že mám strach z prozrazení, je moje nelhání morálně bez hodnoty.⁴¹

Lidské jednání sleduje imperativ rozumu nikoliv ve smyslu ekvivalence, nýbrž ve smyslu implikace.⁴² AZENBACHER⁴³ upozorňuje na skutečnost, že vnitřní svoboda je skutečností, jestliže čistý rozum se sám ze sebe může stát rozumem praktickým a je tedy dostačujícím určujícím důvodem vůle nezávisle na empirických motivech libosti a nelibosti, nikoliv dostačujícím a nutným. Vůle totiž může být

³⁹ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 229

⁴⁰ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 230

⁴¹ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 229

⁴² AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 230

Implikace, jejímž symbolickým vyjádřením je „ $p \rightarrow q$ “, udává pouze dostačující podmínku pro q . Implikace je pravdivá jestliže je pravdivé q , zatímco p může být i nepravdivé.

Příklad – „jestliže prší, pak je mokro“ je pravdivé i tehdy, jestliže neprší, a přece je mokro; ulice může být pokropena v rámci čištění. V implikaci je p dostačující, ale ne dostačující a nutná podmínka pro q .

V ekvivalenci „ $p \leftrightarrow q$ “ se naopak jedná o podmínku dostačující a nutnou. Má-li být pravdivá ekvivalence musí být pravdivé jak q tak p , neboť q je pravdivé jen tehdy, je-li pravdivé p .

Příklad – „jestliže chybí zdroj světla, pak je tma“.

⁴³ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 230-231

určována i jinými určujícími důvody než jsou důvody rozumu (motivy). Z tohoto hlediska jsou rozlišovány dvě kategorie motivů chťení:⁴⁴

- Rozumové motivy, které mají povahu imperativů a jsou též nazývány povinnostmi.
- Motivы libosti a nelibosti, které jsou zásadně empirické a jsou nazývány sklony.

Z učení I. Kanta lze vyvodit závěry pro určení povinností jako kategorických rozumových zákonů. Povinnost je to, co poznáváme jako rozumné nezávisle na všech motivech libosti a nelibosti. Jestliže je jednání uskutečňováno na základě povinnosti tehdy a jedině tehdy jej lze označit jako morálně dobré. V morálně dobrém jednání je tedy pružinou jednání povinnost jako taková, jako rozumový motiv, jako kategorický imperativ. Kdo jedná morálně dobře, tedy z povinnosti, nesleduje žádnou výhodu (sklon), ale je poslušen kategorického charakteru rozumového poznání. Naopak za morálně špatné je pokládáno takové jednání, které je určováno sklony, které odporují povinností.⁴⁵

K této problematice AZENBACHER⁴⁶ uvádí: „Morální zákon v lidech pozvedá člověka nad veškerou přírodní kauzalitu do prostoru sebeurčování na základě svobody a vytváří předpoklad pro důstojnost člověka. Naopak jednání ve smyslu sklonů, které je v rozporu s povinnostmi popírá na osobě jednajícího právě tuto důstojnost, vzhledem k podrobení se přírodní kauzalitě. V souvislosti s etikou je praktický rozum označován jako svědomí. Rozum, jehož imperativu člověk neuposlechl, může vyvolat výčitky svědomí.“

1.5.1 Morálka a mravnost

Pojmy morálka a mravnost označují souhrn obecně závazných pravidel jednání platných v určitém společenství lidí.⁴⁷

Morálka (mrav)⁴⁸ – ve smyslu **ethos** – zahrnuje všechny systémy pravidel, které řídí jednání v určitém společenství lidí a vyjadřují to, co je pokládáno za obecně závazné. Vztahuje se k určitému řádu. Pod pojem morálka spadá souhrn toho, co je spojeno s obecným nárokem na platnost. Tento souhrn prochází v průběhu dějin dalšími proměnami.

⁴⁴ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 230

⁴⁵ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 232

⁴⁶ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 230-231

⁴⁷ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 265-266; 239-240

⁴⁸ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223 a dále např.

ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 304-306

Mravnost (moralita)⁴⁹ ve smyslu **éthos** – vystupuje jako pojem pro nepodmíněný požadavek použít osobní svobodu pro dosažení dobra. Neprochází změnami v čase, je to chtění dobra, ze kterého se stal pevný osobní postoj. **Co vychází z morality je morálně správné i tehdy, když se v mezním případě dostane do střetu s fakticky platnou morálkou.**⁵⁰

1.5.2 Morální normy a hodnoty

Morální normy - jsou proměnlivým vyjádřením nerelativní morální formy – morality. Pokud někdo poruší mravní normu, může zakusit sociální sankci – je-li ovšem „přistižen a dopaden“. Pro zachování a působení mravních norem je nezbytné jejich nepodmíněné osvojení. Člověk se pro ně sám svobodně rozhodne nebo se podílí na jejich vytváření. Normy jsou tedy sociální pravidla jednání, které žijí tím, že jsou převážně přijímány v sociálních útvarech, platí, pokud jsou široce uznávány. Jsou prvky sociálního étosu. Rozlišujeme tedy mezi praktickými pravidly (resp. zákony), a pravidly teoretickými. Ty jsou založeny v praktické oblasti na tom, že pravidlo je třeba dodržovat. Pokud to nedělám, mohu být s ohledem na ně kritizován.⁵¹

Lidé v průběhu doby vyzorovali, že existuje mnoho morálek, jejichž normy se často velmi liší a v průběhu času se mění. Pozorování vedlo některé etiky k přesvědčení, že není možné nalézt žádné obecně a věčně platné morální normy. To co se mění jsou však pouze konkrétní normy, přičemž zůstává neměnný sám princip morality – forma, hodnota – tj. princip bezpodmínečného úsilí po dobrém.⁵²

Morální hodnoty - jsou výsledkem rozličných způsobů interpretace morálky, a jako takové jsou založeny na vztahu mezi člověkem a jevy, věcmi, skutečnostmi. Nejsou vlastností jevů ale výsledkem vztahování se. Jsou vyjádřením míry významu jakéhokoliv objektu pro člověka. Bývají formálně označovány jako pozitivní a negativní, relativní a absolutní, subjektivní a objektivní.⁵³

⁴⁹ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223 a dále např. ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 304-306

⁵⁰ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 236-239

⁵¹ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 238-240

⁵² Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 239-240

⁵³ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 260-261

1.5.3 Morální a mravní soudy

Mravní soudy jsou hodnotící mentální akty vztahující se k morálnímu výroku, události nebo činu. Jde o základní prvek jazyka tradiční morálky, který zkoumá metaetika a analytická etika. V nejobecnější podobě může mít mravní soud podobu „To, či ono je dobré“; obsahuje v sobě tedy jistou míru normativnosti. Vychází vždy z příslušných kritérií mravnosti, která se odlišují např. kulturně, teritoriálně, nábožensky. Není proto universálně platný.

Morální soud souvisí se základními podmínkami pokojného spoluzití lidí a tím s otázkami spravedlnosti. a často se týká vztahu vlastních potřeb a zájmů k potřebám druhých lidí. Je to vyjádřeno ve zlatém pravidle – Co sám nechceš, nečiň jinému. Jde o fakt, že svému vlastnímu jednání a jednání druhých lidí připisujeme mravní hodnotu. Osoby jsou posuzovány mravně na základě jejich jednání. Pokud jsou soudy přejaty jako normy, je třeba je dodržovat, v opačném případě mohou být vytvořeny podmínky pro kritiku a případné sankce.

Hodnoty na základě mravních soudů kvalifikují člověka (například –dobrý, čestný atp.) a úzce souvisí s povahou svědomí. Proto jestliže se jednáním mravně diskvalifikuji, mohu ztratit úctu již jsem dosud sám k sobě pociťoval. Na základě této vnitřní mravní diskvalifikace žiji ve vědomí, že jsem se kompromitoval a mám důvod ke studu. Proto se mravní kvalifikace jedinečným způsobem týká hodnoty a důstojnosti člověka.

Pokud se morální soudy použijí mimo oblast morálky, snadno přechází do podoby moralismu. Etické normy se absolutizují a dochází k přetížení mravnosti a mravních důvodů v lidském životě. Etika se tak zúží na zákonnost, eticko-mravní jednání na přikázané a zakázané a tím v důsledku dojde k potlačení svobodného rozvíjení osobnosti.

1.5.4 Svědomí

Svědomí není statickou veličinou. Může správně reagovat jen když je neustále rozvíjeno. Prvotní zodpovědnost za výchovu svědomí dětí mají rodiče, později škola a vychovatelé. Vychovávat svědomí je nutné, protože svědomí není od samého počátku dokonalá veličina a navíc stojí vždy znovu před novými otázkami, pro něž nezná okamžitě správné řešení.

Rozlišujeme 2 základní formy svědomí: První forma je autoritativního charakteru tzv. „**musíš**“ **svědomí**, která je založena na základě příkazů, omezení a zákazů ze strany sociálního okolí (např. rodičů, školy, společnosti atp.). Významnou role spočívá i v napodobování a identifikaci. Formující vliv na tuto formu svědomí mají i sankce. Charakter tohoto typu svědomí je typická pro rozvíjející se svědomí dítěte a mládeže, ale u mnohých jedinců zůstane konečnou formou po celý život. Druhou formou je tzv. „**mít povinnost-svědomí**“, které již není určováno pouze strachem z trestů nebo jen vnějším napodobováním. Má své počátky založeny v přesvědčení o vnitřní hodnotě mravní povinnosti, ve vnitřním zákonu lidské přirozenosti a jedná se o vyzrálou dospělou formou svědomí. K pravé vyzrálosti patří sebekritické uznání toho, co v nějakém člověku zůstalo ještě nedokonalé a snaha o změnu.⁵⁴

1.5.4.1 Chybné formy svědomí

Jako mylné svědomí lze označit např. tzv. **jisté svědomí**, kterým dospíváme k úsudku bez toho, abychom rozumně zvážili možnost omylu; **nejisté svědomí**, které se projevuje nerozhodností při posuzování např. morálnosti či mravnosti nějakého činu; **perplexní svědomí**, které spočívá v tom, že co je mravně dobré, nemusí být nutně mravně správné a obráceně – občan, který se na osamělém místě stane svědkem surového napadení a byl dosud přesvědčený o morálnosti neřešit záležitosti použitím násilí, bude zřejmě nucen dořešit ve svém svědomí konflikt mezi postojem nenásilí a povinností poskytnout pomoc (vše bude jistě umocněno bude-li objektem násilí dítě nebo žena).

⁵⁴ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 234-238

1.6 Etika práva

Celková lidská společnost je dovršena ve státě, jehož úkolem je vedle dalšího uskutečňovat i obecné dobro. Má-li však být v tomto celkovém obecném dobru zaručena možnost seberealizace všech občanů, pak nepostačuje, že obecné dobro je mravní norma. Obecné dobro musí být zároveň i právní normou, aby mohlo být uloženo účinně s možností vynucení. Realizace obecného dobra je tak prosazována státní mocí, která je vázána na právní řád a v podmínkách právního státu je jím i limitována. Právo platné v určitém státě je nazýváno tzv. pozitivním právem.⁵⁵

AZENBACHER⁵⁶ uvádí tuto definici filozofie práva: „Právo je konkrétní mezilidský vztah, který vzniká účinnou normou zahrnující více osob.“

To znamená:

- V oblasti práva jde o normy, skrze něž se osoby uvádějí do vzájemného právního vztahu.
- Tyto normy jsou účinné, tedy právní normy upravují mezilidské vztahy tak, že tato úprava může být vynucena.

Jinými slovy: **Právo je soubor norem upravujících mezilidské vztahy pod hrozbou sankce.**

1.6.1 Etické aspekty práva

V oblasti etiky tvoří mravnost, morálka a právo různé roviny, které je nutno navzájem rozlišovat.⁵⁷

1.6.1.1 Právo a mravnost

Jak v právu tak v mravnosti se jedná o povinnosti – v právu o právní povinnosti, v mravnosti o povinnosti svědomí.⁵⁸

⁵⁵ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223 a dále např.

ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 259

⁵⁶ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 259

⁵⁷ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 223 a dále např.

ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha, 1976. s. 260-261

⁵⁸ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 260

- Právní povinnosti se týkají vnější stránky jednání. Právo tedy nezavazuje kategoricky, nýbrž požaduje vnější zákonnost – legalitu jednání pod hrozbou trestu.
- Povinnosti svědomí se týkají vnitřní stránky jednání, tedy jeho morality. To znamená, že jestliže jsem ve svědomí něco poznal jako povinnost, předpokládá se tím jednání, které probíhá ve smýšlení dobré vůle, která je ve shodě s morální povinností.

Rozlišení legality a morality ukazuje, že každý pokus činit nátlak na svědomí z vnějšku odporuje lidství. Žádná autorita světa není oprávněna zavazovat ve svědomí sama od sebe. Může však požadovat pod hrozbou sankce (trestu) vnější legalitu jednání.

1.6.1.2 Právo a morálka

Úkolem právního řádu nemůže být právní prosazování všeho, co je mravní normou. V právu jsou stanovovány jako právní normy (tj. zákony) pouze ty normy, bez nichž by nebylo uskutečnitelné obecné dobro. Právní normy musí zůstat prosaditelné.

V oblasti morálky mají naopak být všechny roviny smyslu a hodnot lidství rozvedeny na celou oblast lidské praxe.

AZENBACHER⁵⁹ v této souvislosti uvádí: „Kdyby právo zakazovalo všechno nemravné a předpisovalo všechno mravné, dovedlo by sebe samo ad absurdum. Pak už by nebylo prosaditelné. Na druhé straně z toho, že určité jednání je právně dovolené, nikterak neplyne, že je proto také dovolené mravně-morálně. Je otázkou rozumnosti právní politiky, v jakém rozsahu právo v určité společnosti činí lidství povinností a nelidskost zakazuje. Neboť i když mravnost, morálka a právo patří k různým rovinám, jsou ve vzájemném vztahu a navzájem se ovlivňují. Existuje právotvorná síla mravnosti dané společnosti a právě tak mrázotvorná síla práva“.

1.6.1.3 Lidská práva

Lidská práva hrají ve společnosti a ve světě velkou roli. Instituce vydávají k lidským právům různá prohlášení a požadují jejich dodržování a prosazování. Jsou to taková práva jejichž zajištění má fundamentální význam pro lidsky důstojnou existenci.

⁵⁹ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 260-261

Souvisí bezprostředně s lidským bytím. Proto jsou nezczizitelná a nedotknutelná. Tato práva nebyla přiznána člověku společností, vyplývají z lidské přirozenosti.

Lidská práva jsou odvozena ze skutečnosti, že na rozdíl od všech ostatních bytostí je lidská přirozenost obdařena rozumem a svobodnou vůlí, a proto je všem lidem vlastní společná důstojnost. **Člověk má právo na život ne proto, že mu ho někdo přiznal, ale proto, že je člověkem!** Z tohoto axiomu vyplývá požadavek respektování každého jednotlivého člověka jak ze strany druhého člověka, tak ze strany společenských skupin.⁶⁰

Dnes se zpravidla rozlišují tři základní typy lidských práv:⁶¹

- **individuální práva na svobodu:** např. právo na život a zdraví, na svobodné rozvíjení osobnosti, na svobodu náboženství, víry a svědomí, svobodu mínění a tiskovou svobodu, svobodu umění a vědy, svobodu shromažďovací a spolčovací, svobodu volby povolání, právo na osobní vlastnictví, právo na vlast, právo azylu, petiční právo, právo na právní slyšení;
- **sociální, ekonomická a kulturní práva:** např. právo na svobodné podnikání, spolurozhodování, na spravedlivou mzdu, zotavenou, vzdělání, účast na kulturním životě, zabezpečení ve stáří a právo na bydlení;
- **práva solidarity:** např. právo na mír, na komunikaci, na kulturní odlišnost a svébytnost, na ekologicky snesitelné životní prostředí, na účast na společném dědictví lidstva, právo na vývoj a sebeurčení národů.

1.7 Trest

Trest nebo také sankce je uvalení nějakého omezení, újmy, ztráty nebo bolesti, jímž oprávněná osoba vymáhá dodržování mravních, společenských nebo právních pravidel daného společenství. Smyslem trestu může být náprava, odstrašení, ochrana společnosti nebo obnovení narušeného řádu.⁶²

Trestem společenství vymáhá dodržování svých norem. Tím jednak hodnotí a potvrzuje jejich závažnost a zároveň uznává trestaného jako přičetnou osobu, odpovědnou za své jednání.

⁶⁰ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 261-263

⁶¹ Srov. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD - Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>

⁶² Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 263- 265

AZENBACHER⁶³ uvádí, že existují v rámci právního řádu současné doby dvě základní koncepce trestu – teorie odplaty a teorie prevence.⁶⁴

1.7.1 Teorie odplaty

Teorie odplaty vychází z předpokladu, že člověk je schopen určovat odpovědně sám sebe k jednání a to na základě své vnitřní svobody. Tato teorie chápe člověka zásadně jako přičetného občana, který to co koná, koná odpovědně. Protože právo ukládá normy nutné k uskutečnění dobra účinně, tedy s možností vynucení, vyplývá z výše uvedeného následující důsledek: Protiprávní, nezákonné jednání svobodného, přičetného občana zasluhuje trest. Teorii odplaty zastával např. Aristotelés, Tomáš Akvinský, Kant a Hegel.⁶⁵

Trest není ukládán pro nemorální, nemravný charakter jednání, nýbrž pro jeho nezákonnost. Spravedlivý trest vyrovnává bezprávi a odplatou znovu obnovuje spravedlnost. Proto si musí vina a trest odpovídat – rozsah zaslouženého trestu lze tedy stanovit pouze podle rozsahu zločinu.⁶⁶

1.7.2 Teorie prevence

Teorie prevence (předcházení) vidí smysl trestu v ochraně společnosti a v polepšení zločince. Vychází z předpokladu empiristické etiky, která popírá sebeurčování na základě svobody a lidské jednání vysvětluje na základě motivace sklonů. Vina se tak stává psychicky nebo sociálně podmíněným abnormálním jednáním, tedy v podstatě nemocí. Imperativ „Vina vyžaduje trest“ musí proto v tomto pojetí být nahrazen imperativem „Nemoc vyžaduje léčení“. Tato úvaha však předpokládá, že člověk nemůže být pokládán za svobodnou, odpovědnou a přičetnou osobu, nýbrž že lidská praxe je pouze chování, které vyplývá podle přírodní kauzality z psychických nebo sociálních mechanismů. Jestliže je tak člověk redukován na přírodní kauzalitu, pak se v podstatě ani nemůže stát vinným a také nemůže být trestán ve smyslu teorie odplaty, nýbrž jen léčen.⁶⁷

⁶³ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 263-265

⁶⁴ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 263-265

⁶⁵ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 263-264

⁶⁶ Srov. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. s. 264

⁶⁷ AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Praha, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1. s. 264-265

Podle § 23 trestního zákona ČR č. 140/1961 Sb.⁶⁸ spočívá účel trestu v následujícím: „ Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost.“

Z výše uvedeného tedy vyplývají čtyři základní funkce trestu:

- **výchovná funkce** – tj. přispět k *nápravě* potrestaného,
- **preventivní funkce** - odradit či *odstrašit* jiné od podobného jednání,
- **ochranná funkce** – *chránit* společnost před pachatelem (např. výkonem trestu odnětí svobody),
- **restaurativní funkce** - obnovit spravedlnost, která byla přečinem narušena.

Kritikové právního trestu jej často přirovnávají k pomstě. Od pomsty by se ovšem měl trest lišit tím,

- že se neukládá za utrpěnou újmu, nýbrž za *porušení pravidel*,
- že jej ukládá a vykonává *autorita* (případně společnost) a nikoli poškozený sám,
- že je co do rozsahu *omezen*. Prvním omezením trestu byla zásada „oko za oko, zub za zub“: za vyražený zub jen jeden zub a ne všechny. Postupně se tato míra trestu dále snižovala a dnes se nejen postiženým, ale i kritikům společnosti často zdá, že trest je až příliš mírný.

⁶⁸ § 23 TRESTNÍHO ZÁKONA 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů (TZ). Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

2 SEBEOBRANA

Sebeobrana jako univerzální, vždy dostupný prostředek jednotlivce i skupiny osob se vyvinula ze zkušeností, že člověk se často stává cílem útoku agresivního útočníka. Rozličné sebeobrané techniky byly v průběhu vývoje modifikovány a ovlivňovány rozličnými kulturami, tradicemi a bojovými školami. Mnohé z nich upadly do zapomnění, jiné však přetrvaly až dodnes.

Tradice evropských bojových umění má své doložitelné kořeny již v antice, první historické záznamy o bojových uměních, při nichž se nepoužívaly zbraně, však pochází ze starého Egypta.⁶⁹ Systémy bojových umění byly ovšem vytvořeny a rozšířeny téměř ve všech zemích světa. Největšího rozvoje zřejmě dosáhly v zemích Dálného východu (Stará Čína, Korea, Okinawa, Japonsko, Thajsko, Filipíny atd.). Různé další typy bojových systémů se vyvinuli v Jižní Americe a v podstatě na celém světě. LEWIS⁷⁰ uvádí, že při archeologických výzkumech byla nalezena série babylonských tabulek zobrazujících postavy v bojových sebeobraných postojích. Tyto tabulky jsou staré více než 5000 let a lze usuzovat, že zde byla uplatňována organizovaná metoda boje beze zbraní, která později byla rozšířena na východ, kde ji zdokonalili nejprve Indové, následně Číňané a ještě později byla převzata ostatními zeměmi východní Asie.

2.1. Orientační přehled historických kořenů sebeobran

2.1.1 Evropa

Autoři věnující se problematice sebeobran – např. NÁCHODSKÝ⁷¹, DRAEGER a SMITH⁷² aj. se shodují v uváděné informaci o tradicích evropských bojových umění, které mají své doložitelné kořeny již v antice – *pankration*, *skiamachia*, *pyrrhichia*.

NÁCHODSKÝ⁷³ uvádí, že zřejmě první evropskou oficiální knihou o sebeobraně byla v němčině napsaná *Der Kunstliche Ringer* („Umělecký zápasník“), kterou vydal v roce 1674 Nizozemec Nikolaus Petter. Ještě staršího data byl rukopis

⁶⁹ LEWIS, P. *Bojová umění*; 1. vyd. Praha, 1996. s. 10

⁷⁰ LEWIS, P. *Bojová umění*; 1. vyd. Praha, 1996. s. 10

⁷¹ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha 2006. s. 37

⁷² DRAEGER, D. F. a SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. Přel. B. David. 1. vyd. Bratislava : 1995. s. 7-8

⁷³ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha 2006. s. 37

Albrechta Dürera z roku 1512 a rukopis *Ringerkunst* („Zápasnické umění“) Fabiána von Auerswalda z roku 1539. Různé sebeobrané systémy se pochopitelně vyvíjely a vyvíjejí s větší či menší úspěšností téměř v každé evropské zemi od starověku po dnešní dny.

NÁCHODSKÝ⁷⁴ rovněž popisuje rozvoj sebeobrany v českých zemích a uvádí, že na počátku 20. století se tehdejší ČSR objevilo „*jiu-jitsu*“ (uváděno také jako džiu-džitsu) a začalo být rozvíjeno formou sebeobraného systému, avšak šlo spíše o příležitostná cvičení bez soustavného výcviku. Jednalo se o sestavu chvatů, které se nacvičovaly bez vzájemných vnitřních spojitostí a kombinací. Na každý útok se prováděla zcela určitá obrana s nedostatečnou variabilitou. K částečnému zlepšení došlo od r. 1925, kdy se výcvikem „*jiu-jitsu*“ počaly zabývat vysokoškolské sportovní organizace. V roce 1933 byl pod vedením ing. Pacáka ustaven první samostatný oddíl jiu-jitsu a v roce 1936 Čs. svaz jiu-jitsu, jehož předsedou se stal dr. Smotlacha. V létě téhož roku byla uspořádána první letní škola výcviku v jiu-jitsu v ČSR, kterou vedl S. F. Dobó za účasti anglických mistrů Leggetta a Bonnauda. K dalšímu zkvalitnění tohoto sebeobraného systému došlo v poválečném období na přelomu čtyřicátých a padesátých let pod záštitou Ministerstva vnitra, kdy bylo „*jiu-jitsu*“ lektorováno Japoncem Kitayamou a následně jeho žáky - mezi které například patřili Lorenz⁷⁵, Pauly⁷⁶ a mnozí další.

V průběhu 20. století se ve východní Evropě rozšířil sovětský univerzální systém *sambo*, který je do dnešních dnů rozšířen jednak v mnoha složkách vojenských a policejních, ale zároveň také jako sportovní úpolová disciplína.

Ve 2. polovině 20. století vznikaly v Čechách a na Slovensku sebeobrané systémy vycházející z jednotlivých úpolových sportů. O popularizaci se zasloužili například : karate - Levský⁷⁷, Fojtík⁷⁸ ; džudo – Lorenc , Lebeda , Fojtík⁷⁹; aikido - Fojtík⁸⁰ a mnozí další.

⁷⁴ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha 2006. s. 37

⁷⁵ LORENZ, V. a KITAYAMA, J. *Sebeobrana*: 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1963. 171 s. ISBD 796.6:796/799:796.891:796

⁷⁶ K dispozici pouze rukopis s náčrtý (v držení rodiny)

⁷⁷ LEVSKÝ, V. L. *Základy sebeobrany karate*. 2. dopl. vyd. -- Bratislava : Šport, 1978. -- 423 s. ISBN 796.8:796.891

⁷⁸ FOJTÍK, I. *Džudó, karatedó, aikidó, sebeobrana* . 1. vyd. Praha : NS Svoboda, 1998. 56 s. ISBN 80-205-0556-3

⁷⁹ FOJTÍK, I. *Džudó, karatedó, aikidó, sebeobrana* . 1. vyd. Praha : NS Svoboda, 1998. 56 s. ISBN 80-205-0556-3

⁸⁰ FOJTÍK, I. *Džudó, karatedó, aikidó, sebeobrana* . 1. vyd. Praha : NS Svoboda, 1998. 56 s. ISBN 80-205-0556-3

2.1.2 Asie

Jak již bylo uvedeno v úvodu kapitoly o sebeobraně - k největšímu rozvoji bojových systémů a škol došlo v zemích Dálného východu. Jejich jednotlivé charakteristiky by mnohonásobně převýšily rozsah i tematický obsah stanovené bakalářské práce, proto uvádím pouze velmi stručný schematický přehled extrahovaný z publikací LEWIS a DRAEGER se SMITHEM⁸¹

- Barma – *bando, barmský box, naban, thaing,*
- Čína – např. *čung-kuo, pa-kua, sing-i, šuaj-tiao, tchaj-ti, wu-šu,*
- Filipíny – *arnis, kali,*
- Indie a Pákistán – *asura, binot, dharanipata, juddha, nara, vadžra-musti,*
- Indonésie a Malajsko – *bersilat, kun-tao, pentak-silat,*
- Japonsko – *aikidó, aikidžucu, džúdžucu, džudó, jiu-jitsu (džiu-džicu), karate-džucu, karate-dó, kumiučí, sumó,*
- Korea – *cireum, hapkido, hwarang, ju-sool, kapsó čirigi, pakčhigi, tae kwon dó, tchang-su,*
- Okinawa – *karate*
- Thajsko – *džúdó, thajský box*

2.2 Příklad evropského pojetí etiky sebeobrany

Dostupné metodiky zabývající se sebeobranou se především zaměřují na rozpracování jednotlivých technik. Již v úvodu této práce bylo konstatováno, že filozofie sebeobrany je v pracích autorů, popisujících evropské systémy (např. LEBEDA⁸², LEVSKÝ⁸³, LORENZ⁸⁴), téměř zcela opomíjena a v tomto ohledu se omezuje především na techniky, strategie, případně psychologické aspekty. Tato skutečnost je zřejmě ovlivněna tím, že původní tradice sebeobránného systému vycházela z *jiu-jitsu* redukováného především na jednotlivé techniky. Jednou z mála výjimek je např. NÁCHODSKÝ⁸⁵, u kterého se určité náznaky etického řešení objevují v souhrnu doporučených následujících zásad pro řešení sebeobránných situací:

⁸¹ LEWIS, P. *Bojová umění*; 1. vyd. Praha, 1996 ;

DRAEGER, D. F. a SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. 1. vyd. Bratislava, 1995

⁸² LEBEDA, A., A. *Sebeobrana*. Praha: Sportovní a turistické nakladatelství, 1961. 314 s. ISBD 796.8

⁸³ LEVSKÝ, V. L. *500 chvatů sebeobrany*. Přel. Ivo Havlíček. Bratislava : Šport, 1966. 179 s. ISBD 796.891:796.8:796

⁸⁴ LORENZ, V., KITAYAMA, J. *Sebeobrana*: 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1963. 171 s. ISBD 796.6:796/799:796.891:796

⁸⁵ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha, 2006. s. 18-22

Zásada 1:

Vyhýbej se svému nepříteli. Pokud se mu nemůžeš vyhnout, chovej se tak, aby se on příště vyhnul tobě.

Tuto zásadu je možné považovat za zásadní, protože je jistě jednodušší vyhnout se reálně nebezpečné situaci, nežli ji fyzicky řešit. Ze zkušeností vyplývá poznatek, že i člověk velmi dobře vycvičený v úpolových sportech má v okamžiku fyzického napadení s odražením útoku velké problémy. Fyziologicky dané opožděné reagování na podnět (útok) podmiňuje pravděpodobnost neúspěchu obrany.

Zásada 2:

Každá akce je rychlejší než reakce.

Napadený vždy reaguje na útok opožděně (téměř dvojnásobná délka dráhy přenosu nervového vzruchu, zbrzdění úlekovou reakcí případně šokem atp.) Útočník je proto vždy ve výhodě (především v případě atakování citlivého místa). Další jeho výhodou je bezohledné jednání, možnost přípravy na útok, načasování, volba směru a rytmu útoku, atp.

Zásada 3:

Nechod' do předem prohraného boje.

Tato zásada souvisí především se zvažováním rizika a vyhodnocením nebezpečnosti situace. Pro řešení situace s velmi malou (nebo i žádnou) nadějí na vítězné zakončení akce existují v podstatě tři možnosti:

- Útěk (dovolují-li to další podmínky)
- Boj o nedotknutelnost své integrity a majetku
- Situaci dále emočně nevyhrocovat a podat se – toto řešení NÁCHODSKÝ⁸⁶ doporučuje jako správné řešení. Prioritou vždy musí být život a zdraví napadeného. Materiální hodnoty jsou až na dalších místech. Je lépe být ochuzen o peníze, než být zraněn či dokonce zabit- a o peníze nakonec stejně přijít. Jako taktický tah radí používat dvojí peněženku.

Zásada 4:

Pokud jsi nucen bojovat, bojuj nečestně.

V případě nutnosti fyzického odvracení útoku je třeba zaměřit svůj boj a svoji k jedinému cíli, a to je k vítězství. Útočník útok zahájil, a to převážně a vždy z nízkých

⁸⁶ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha, 2006. s. 18-22

pohnutek (loupež, znásilnění apod.). Jeho jednání tedy nelze považovat za čestné. Proč bychom tedy měli být čestní my? Využijme v těchto případech reflexně daných, třeba i primitivních a nekvalifikovaných technik, jako např. kousání, škrábání, štípání, atakování všech vitálních a silně bolestivých míst na útočnickově těle za použití hmatů a stisků (např. oblast genitálií, očního bulbu, meziklíčkové jamky atp.). Vedení čestného boje si útočník nikdy nezaslouží.

Zásada 5:

Přílišná důvěra ve slušnost a korektnost druhého je nebezpečná.

Při jednání s neznámými osobami není na škodu udržovat odstup, nevěřit a nepodléhat tzv. haló efektu.

Zásada 6:

Jedním z největších „nepřátel“ sebeobrany je vlastní korektnost, smysl pro fair play, a to tzv. vlastní „slušné vychování“.

Toto konstatování lze bezesporu považovat za fundamentální pro celou problematiku soupeření mezi lidmi. Problém především nastává v okamžiku, kdy je slušně vychovaný člověk napaden skutečně otrlým lotrem, jemuž řešení jeho problémů a dosahování vlastních potřeb cestou uplatňování násilí proti druhému je již dávno vlastní. NÁCHODSKÝ⁸⁷ zdůrazňuje, že v takovém momentě napadení se pak slušně vychovaný a kulturní člověk musí stát stejným, ne-li ještě větším lotrem než ten, který jej napadl, aby byl vůbec schopen takový útok odrazit. To však běžného občana značně hendikepuje a ukazuje se to jako jeden z největších problémů.

Zásada 7:

Na překvapivou situaci reaguj překvapivě.

Tuto zásadu je mnohdy velmi obtížné dodržet proto, že napadený se v okamžiku fyzického ataku dostává do psychicky zátěžové situace, která vždy vyvolává negativní instinktivní reakce a emoce, jako je např. strach, panika, tréma, hrůza nebo naopak vztek, zuřivost, zlostný efekt apod. Pokud napadený těmto stavům podlehne, jeho racionální myšlení ustupuje do pozadí, a vlivem toho se může dopustit hrubých až osudných taktických chyb. V takovém případě tuto doporučenou zásadu nelze dodržet. Pokud se však napadenému podaří nastatou úlekovou reakcí a negativní emoce překonat (dokáže se do klidového stavu tzv. „vrátit“, nebo jejich vyvolání vlastní iniciativou vůbec nepřipustí), je schopen reagovat pro útočníka překvapivě.

⁸⁷ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha, 2006. s. 18-22

Zásada 8:

Důvěřuj svému instinktu a intuici, jednej a konej v souladu s nimi.

Tento způsob náhlého „osvícení, vidění a pocitů“ nastupuje téměř vždy v předtuše hrozby vzniku reálně nebezpečných situací, uvádí NÁCHODSKÝ.⁸⁸

Zásada 9:

Je zásadou kontroly a sebekontroly místa a časového rozpočtu aktuálního pohybu a pobytu.

V praxi to znamená udržování vzájemného přehledu a kontroly činnosti např. nad všemi členy své rodiny a zejména dětmi. Je doporučováno, aby před odchodem z domova byly zodpovězeny např. tyto základní otázky: kam jdeš, s kým jdeš, kudy půjdeš, kde budeš a kdy se vrátíš? Členové rodiny by si měli osvojit zvyk telefonicky konkretizovat čas návratu prodloužený oproti původní dohodě. Dodržování této zásady umožňuje bezodkladné řešení případné krizové situace.

Zásada 10:

Je pouhým konstatováním faktu: věřím-li v sebe, čeho bych se měl bát?

Uvedená pravidla jsou jistě založena na dlouholetých zkušenostech autora a v praktickém využití zvyšují perspektivu úspěšného vyřešení sebeobrané situace. Zůstává však otevřenou otázkou, nakolik jsou některé tyto navrhované zásady i etické, popírají-li a priori důvěru v druhého člověka (zásada č. 5 a 6) a podávají-li přímo návod k nečestnému jednání estetické (zásada č. 4), ale možná se jedná pouze o nešťastně zvolenou formulaci.

2.3. Problematika sebeobrany

Převážně většině lidí je uplatňování násilí vůči druhému cizí, prát se a bojovat neumí, protože takovou potřebu v životě dosud neměli. Zkušenost a praxe ukazuje, nechť produkovat násilí se více projevuje u ženské populace a seniorů. Razantní sebeobrané jednání je tlumeno v intencích zakódovaného slušného vychování a pocitu odpovědnosti k druhým.

Mezi lidmi jsou značně rozšířeny i projevy obav z následků po případně zdařilém obranném zásahu. Jde především o vazbu na právní odpovědnost (případně trestní odpovědnost napadeného) a důsledky jisté skepse chované k orgánům činným v trestních řízeních (především justici a policii).

⁸⁸ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha, 2006. s. 22

Jestliže ve sportovním utkání úpolových sportovních disciplín mají účastníci zápasu zabezpečeny rovnocenné podmínky, pak ve skutečné bojové situaci bývá obvykle zvýhodněn útočník. Útočník může cíleně zvolit co nejvýhodnější místo, optimální počátek zahájení boje, způsob napadení bez ohledu na jakoukoli etiku vedení boje (tedy bez ohledu na etické normy, sociální zvyklosti případně i bez ohledu na právní normy) Útočník je také tím kdo má možnost rozhodnout o použití a typu zbraně nebo pomocného prostředku. Proto musí obránce disponovat takovými morálními, volními a taktickými prostředky, aby zvýhodnění útočníka hned při zahájení střetu eliminoval.⁸⁹

V Evropských zemích rozšířený a nejčastěji praktikovaný způsob nácviku sebeobránných technik vychází z předem zadaných modelových situací. Priorita je přitom kladena na bleskovém podvědomém jednání vytvořeném a upevněném nesčetným opakováním. Tímto způsobem získané reflexy jsou velice efektní při různých prezentačních akcích, při kterých jsou získáváni noví adepti do oddílů, ve skutečném střetném boji však selhávají a napadený není schopen uplatnit své znalosti a dovednosti.

2.4. Sebeobrana z pohledu zákona

Jedním z nejdůležitějších úkolů státu je ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob. Tato práva jsou garantována právním řádem a zajišťována systémem státních orgánů a orgánů státní správy a samosprávy. České trestní právo zavádí pojem „**okolnosti vylučující protiprávnost**“ pod kterým se rozumí specifické okolnosti v jejichž důsledku čin, který se svými rysy podobá trestnému činu, není hodnocen jako nebezpečný pro společnost, a není tedy ani za trestný čin považován. Společenská nebezpečnost je vyloučena především u činů právním řádem dovolených, neboť trestným činem mohou být pouze činy trestním zákonem nedovolené a protiprávním činem pak jen ty činy, jež jsou v rozporu s právním řádem jako celkem.⁹⁰

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou takové zákonem předpokládané okolnosti, které vylučují **společenskou nebezpečnost** v jednání osoby, která jedná na obranu zájmů chráněných společností. Princip okolností vylučujících protiprávnost spočívá v tom, že osoba, která za těchto podmínek jedná, naplní obvykle formální znaky trestného činu, ale o trestný čin nejde, protože její jednání **není protiprávní (např.**

⁸⁹ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha 2006. s. 103-104

⁹⁰ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha 2006. s. 23

v nutné obraně nebo v krajní nouzi) – chybí mu společenská nebezpečnost jako materiální znak trestného činu.⁹¹

Pořadí výkladu jednotlivých důvodů vyloučení protiprávnosti bývá různé, často se vychází z těch okolností, které jsou trestním řádem výslovně upraveny. Z okolností vylučujících protiprávnost trestní řád ČR výslovně upravuje pouze **nutnou obranu**.⁹², **krajní nouzi**⁹³ a **oprávněné použití zbraně**⁹⁴

V případech stanovených zákonem má občan právo bránit zákonným způsobem svá práva, a to i za použití přiměřeného donucení a násilí.

2.4.1 Nutná obrana (§ 13 trestního zákona)

Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvajícím útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.⁹⁵

Může tedy jít o vlastní nutnou obranu nebo o pomoc v obraně jinému. Může však jít i o ochranu napadeného majetku či jiného důležitého zájmu, který je trestním zákonem chráněn (např. osobní svoboda, domovní svoboda, atp.). K jednání v nutné obraně je v zásadě oprávněn kdokoliv – útok tedy nemusí směřovat proti osobě těžící z tohoto institutu⁹⁶ – tím je ošetřena možnost poskytnutí pomoci jinému člověku v obraně. Podmínkou ovšem je, že **útok musí přímo hrozit nebo trvat**. Tedy že z jednání útočnicka a okolností události jednoznačně vyplývá, že útok bezprostředně nastane. Není však nutné čekat, až útok nastane a útočník přímo zaútočí. Toto je velmi důležité vzhledem k tomu, že reakce bývá pomalejší než akce. Na druhou stranu k vytvoření výše popsané situace nepostačuje pouhá výhrůžná gestikulace či plané

⁹¹ TRESTNÍ ZÁKON 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů (TZ). Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

⁹² § 13 TZ 140/1961 Sb., TZ ve znění pozdějších předpisů . Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

⁹³ § 14 TZ 140/1961 Sb., TZ ve znění pozdějších předpisů . Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

⁹⁴ § 15 TZ 140/1961 Sb., TZ ve znění pozdějších předpisů . Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

⁹⁵ § 13 TZ 140/1961 Sb., TZ ve znění pozdějších předpisů . Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

⁹⁶ Institut = ústav; soubor právních norem

vyhrožování. Obrana proto nesmí být předčasná. Obránce se nesmí nechat vyprovokovat domnělým útokem.

Další podmínkou nutné obrany je dodržení **zcela zjevné přiměřenosti způsobu použité obrany danému způsobu útoku**. Způsob úspěšně vedené obrany musí ovšem vždy být takový, aby zcela spolehlivě a s minimálním rizikem útok odvrátil a ukončil, proto musí nutně být způsob obrany vždy intenzivnější než způsob použitého útoku. Protože je obrana reakcí na útok, rozhoduje o způsobu a intenzitě obrany vždy útočník.

Na rozdíl od jednání v krajní nouzi není dle § 13 TZ vyžadována proporcionalita nutné obrany ve vztahu ke způsobenému následku. Následek způsobený obranným zásahem útočnickovi může tedy být stejně závažný nebo ještě závažnější nežli ten, který hrozil napadenému.

Podmínku „**útok trvajícím**“ – vysvětluje NÁCHODSKÝ⁹⁷ takto: „**jednání v nutné obraně není časově omezeno a je přípustné do ukončení protiprávního stavu** (např. pachatel loupeže utíká s odcizenou věcí a je napadeným pronásledován či je mu jiným způsobem, za podmínek stanovených v § 13 TZ v útěku zabráněno).“ Na téže stránce však uvádí: „**Snaha vypořádat se s útočníkem již po ukončení útoku není jednáním v nutné obraně, ale překročením jejích podmínek (excesem)**. O jednání v nutné obraně nepůjde v případě, že útok již skončil a jednání vůči útočnickovi vykazuje znaky **oplácení**.

Přesné vymezení mezi nutné obrany má význam také pro právní vědomí občanů, k jejichž prospěchu je především tento institut upraven. Dojde-li k překročení těchto mezí, jednání nepřestává být společensky nebezpečným, proto nemůže být dovoleným. V důsledku toho osoba která při svém obranném jednání meze nutné obrany překročí (exces), musí nést za takové jednání zodpovědnost. Případy, kdy dochází k překročení mezí nutné obrany a dochází ke vzniku trestní odpovědnosti, jsou velmi často středem zájmu médií a veřejnosti. Je proto nutné tyto meze nejen přesně stanovit, ale i jejich dodržení, či překročení velmi pečlivě posuzovat.

⁹⁷ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha 2006. s. 25

2.4.2 Krajiní nouze (§ 14 trestního zákona)

Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací nebezpečí přímo hrozící zájmu chráněnému trestním zákonem, není trestným činem. Nejde o krajiní nouzi, jestliže bylo možno toto nebezpečí za daných okolností odvrátit jinak nebo způsobený následek je zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil.⁹⁸

Nebezpečím v tomto případě nemá charakter útoku trestně odpovědného člověka. Příčinou mohou být přírodní síly, nebezpečná lidská jednání (např. osoby do stáří patnácti let, osoby choromyslné atp.), napadení zvířetem, technické nedostatky, kolize povinností. V krajiní nouzi se tedy zpravidla nejedná o odvracení trestného činu, ale o ochranu života, zdraví, majetku.

Na rozdíl od jednání v nutné obraně je při jednání v krajiní nouzi vyžadována proporcionalita mezi jednáním a následkem. Za jednání v krajiní nouzi nelze považovat případy kdy se nejedná o skutečné nebezpečí, toto nebezpečí nehrozí bezprostředně nebo nebyla splněna kterákoliv další stanovená podmínka.

2.4.3 Shrnutí podmínek pro jednání v nutné obraně a krajiní nouzi

Pro lepší orientaci v dané problematice uvádím shrnutí podmínek pro jednání v nutné obraně a jednání v krajiní nouzi, z kterého vyplývají rozdíly mezi nimi zakotvené v § 13 a § 14 TZ.⁹⁹

Jednání v nutné obraně:

1. Někdo (tedy kdokoliv) odvrací útok trestně odpovědného člověka.
2. Jedná se o útok na zájem chráněný TZ (osobu, majetek či jiný důležitý zájem).
3. Útok přímo hrozí nebo trvá.
4. Obrana není zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (tedy obrana je zcela zjevně přiměřená způsobu útoku).

⁹⁸ § 14 TZ 140/1961 Sb. TZ ve znění pozdějších předpisů . Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

⁹⁹ § 13 a § 14 TZ 140/1961 Sb TZ ve znění pozdějších předpisů . Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981 a rovněž dostupné na [www<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>](http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html)

Jednání v krajní nouzi:

1. Někdo (tedy kdokoliv) odvrací nebezpečí hrozí zájmu chráněnému TZ (osobě, majetku atp.).
2. Nebezpečí přímo hrozí tomuto zájmu, nemá však charakter útoku trestně odpovědného člověka.
3. Nebezpečí nebylo možno za daných okolností odvrátit jinak.
4. Způsobený následek je nižší než ten, který hrozil.

3 SEBEOBRANNÉ SYSTÉMY VÝCHODNÍ ASIE

3.1 Příklad asijského pojetí etiky sebeobrany

V asijském pojetí sebeobrany a bojového umění všeobecně je filozofie vždy nedílnou součástí každého systému s kterým jsem se doposud seznámil. Bojové systémy zde vycházejí z filozofie taoismu, buddhismu, zenu a šintoismu. V bojovém umění je hledáno a realizováno pochopení filozofie harmonického života, rozvíjení charakteru a duchovních aspektů. Tento charakter vykazují především ty systémy, v nichž byla bojová umění vytvořena a rozvíjena mnichy v rámci klášterů a sebeobranné využití bylo sice důležitým ale ne prioritním atributem. Taková bojová umění nejsou založena na hrubé síle, ale na harmonii a zvládnutí vnitřní energie, která je v různých zemích různě nazývána (např. „*tao*“ a „*čchi*“ v Číně, „*ki*“ v Japonsku, „*prána*“ v Indii atp.). LEWIS¹⁰⁰ zdůrazňuje: „Pro Západ je toto pojetí bojových umění cizí, náboženství a boj se tu totiž pokládají za neslučitelné.“¹⁰¹ Beze zbytku nelze výše uvedené aplikovat na všechna bojová umění v zemích východní Asie - například v Japonsku jsou 3 základní formy techniky boje beze zbraně, od sebe diametrálně odlišné.¹⁰² „*bugei*“ (bojové umění používající u názvů koncovku *-džucu*), „*budó*“ (cesta bojovníka používající u názvů koncovku *-dó*), *-jitsu* (ve 20. st. ryze technická metoda vytvořená ze staré bojové metody pro tělesnou a duchovní výchovu) a „*sumó*“ (které vychází z původní formy boje nazývaného „*sumai*“).

V Číně, kolébce sebeobranných a bojových umění, je jeden z nejstarších systémů označován jako „*čchi-kung*“¹⁰³, také nazývaný „*nej-kung*“ (vniřní „*kung-fu*“). Právě označení „*kung-fu*“ (tvrdá práce) se v Evropě postupně stalo zastřešujícím pojmem pro čínská bojová umění, zatímco Čína bojová umění (jako taková) označuje termínem „*wu-shu*“. V čínštině KUNG znamená práci a ČCHI znamená energii cirkulující v těle; ČCHI-KUNG tedy znamená rozvinutí cirkulace energie těla, jednak aby vzrostla, jednak aby byla lépe ovládána. „*Kung-fu*“/„*wu-shu*“ nezahrnuje pouze bojové umění a péči o tělesnou zdatnost, ale jeho součástí jsou také filozofické a medicínské aspekty. Okolo roku 520 přišel do Číny 28 patriarcha indického zen-

¹⁰⁰ LEWIS, P. *Bojová umění*; 1. vyd. Praha, 1996. s. 10

¹⁰¹ Autor poněkud zapomíná na evropské bojové mnišské řády

¹⁰² DRAEGER, D. F., SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. 1. vyd. Bratislava, 1995. s. 103-106; 148-149

¹⁰³ YANG, J. –M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 11 a rovněž např. KUNG-FU/WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>

buddhismu Bódhidharma a zabydlel se v klášteře Šao-lin v provincii Che-nan. Učil šaolinské mnichy tělesným cvičením, pomocí nichž předcházely rychlé únavě v průběhu dlouhých meditací, a udržoval je ve fyzické kondici. Vzhledem k potřebě umět se bránit praktikovaly se rovněž údery, obrany, porazy, kopy a také staré techniky tyčí, cvičení tedy sloužila k obraně a zachování zdraví. Z těchto základů se rozvinuly tzv. „vnější“ či „tvrdé formy“. Zakladatelem "měkkého" či „vnitřního“ směru kung-fu/wu-shu byl dle tradičních legend taoistický mnich Chuen Salm Fung (Čang San-feng). Styly tohoto druhu, jako „*tchaj-ti čchüan*“, „*pa-kua čchüan*“ nebo „*sing-i*“ mají svůj základ v principu „*jing/jang*“.

Desatero adepta wu shu¹⁰⁴

1. Žák musí cvičit dlouho a vytrvale a nepodlehout žádným motivům, které by ho odvedly od tréninku.
2. Použití své vědomosti může pouze v sebeobraně nebo k ochraně slabšího.
3. Žák musí být uctivý a skromný ve vztahu k mistrovi a starším učedníkům, vždy jim musí projevovat úctu.
4. Učedník musí být vždy uvážlivý, zdvořilý, čestný a přátelský, a to nejenom ve škole, ale i v osobním životě.
5. Nikdo nesmí podle své chuti předvádět lidem své umění, ale musí odmítnout každou výzvu k boji.
6. Žák nikdy nemá dávat příčinu k rozepři a nesmí v žádném případě první začít bitku.
7. Adept wu shu nemá pít víno a jíst maso.
8. Každý musí projevovat pohlavní zdrženlivost.
9. Je zakázáno učit wu shu lidi, u nichž není záruka, že své znalosti nezneužijí.
10. Učedník wu shu nesmí projevovat zlobu, žádostivost a chvastounství.

Vzájemné porovnání výše uvedeného desatera adepta wu-shu s desaterem zásad české sebeobrany (jako reprezentanta Evropy) nevyznívá pro Evropu nijak příznivě a odhaluje zásadní rozdíly především ve filozofickém přístupu k dané problematice. Je zřejmé, že pro většinu asijských sebeobránných škol jsou filozofické otázky prioritním základem, zatímco pro původní českou sebeobranu maximálně jakousi nadstavbou. Lze jen doufat, že v jiných evropských zemích může být situace i příznivější.

¹⁰⁴ KURRFÜRST, Z. *Wu shu - Kung-fu*. 1.vyd. Adamov, 1992 . s. 3 a rovněž např. KUNG-FU/WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>

3.2 Filozofické kořeny asijských bojových umění

Filozofickými učenými, které nejvýrazněji ovlivnili formování asijských bojových stylů jsou - taoismus, konfucianismus, buddhismus, šintoismus a zenbuddhismus:

- **Taoismus**¹⁰⁵ : agrese není potřebná pro porážku protivníka, je rozvíjen princip stálé připravenosti ...

Za autora je považován **Lao-c** (přibližně rok 604 – poč. 5. st. př.n.l.) – což v překladu znamená „starý mistr“. Hlásal, že život lidí i přírody probíhá přirozenou cestou, která je označována jako „**Tao**“. Tao je přirozený základ samé podstaty věcí, který spolu se substancí „**Čchi**“, tvoří základ světa. Všechno na světě je v pohybu a neustálé změně, proto všechny věci zákonitě přecházejí ve svůj protiklad – toto je symbolicky vyjádřeno monádou „**jin**“ (např. klid) – „**jang**“ (příloha 4., obr. 1) (např. pohyb). Z této filozofie vychází např. čínské vnitřní styly „*wu shu*“ – např. „*tai-ti*“, „*pa-kua*“ atp..

- **Konfucionismus**¹⁰⁶ : ideová kostra bojových umění – rozvoj etiky s důrazem na zachování řádu a tradic, konceptu lidskosti, který pozdvihuje bojová umění nad úroveň násilí a sebeobrany...

Jedná se o první čínský směr vedoucí člověka k individuálnímu přemýšlení a osobnímu rozhodování, založený Konfuciem (551 – 479 př.n.l.). Toto učení se stalo státní morálkou uznávanou za normu všeho lidského chování a jednání východní Asie. Konfuciova filozofie učí člověka rozumět lidem. Důležitý je názor, že každý člověk je vychovatelný, ale je k tomu potřeba pevnost, stálost a vytrvalost. Konfuciovo učení poskytovalo klíč k rozeznávání odlišnosti lidských povah (jejich předností a nedostatků), což umožňovalo předem posoudit co lze za určitých okolností od dané osoby očekávat (využíváno i při odhadování jednání protivníka).

- **Buddhismus**¹⁰⁷ : charakteristická je snaha o odpoutání od vlastních pocitů s cílem plně se věnovat úkolu např. pokud očekávám, že budu zraněn, nepřekvapí mě to a tedy ani nezastaví...

¹⁰⁵ TAOISMUS : Dostupné na WWW: <<http://www.mujweb.cz/www/taoismus/>> rovněž na WWW: <<http://www.xpress.cz/2323>>

¹⁰⁶ KONFUCIONISMUS: Dostupné na WWW: <<http://www.xpress.cz/2323>>a KUNG-FU/WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>

Za otce čínské větve („*čchanbuddhismu*“) je označován Bódhidharma, který do Číny přišel v 6. st. n.l. z Indie. Postupně se dostal až do kláštera Shaolin v Sungských horách, nedaleko města Lo-jang na čínském severozápadě, kde vytvořil jeden z bojových stylů (18 pohybů rukou Osvíceného), z něhož se později vytvořil styl kláštera Shaolin. Cílem buddhismu je dosáhnout nirvány (vysvobodit se z řetězce znovuzrovnání), a to buď jen pro sebe („*hínajána*“ – malá cesta) nebo i pro ostatní vnímající tvory („*mahajána*“ – velká cesta). Cesta k nirváně vede přes výcvik k vyšší mravnosti, vyšší meditaci a vyšší moudrosti. Důležité ovšem je „probudit se“ („*tun-wu*“) a je jedno, je-li toho dosaženo „zevnitř“ sama sebe (tj. návratem k původní přirozenosti), jak to učí „jižní“ větve „*čchan-buddhismu*“ nebo „zvenčí“ (tedy splnutím s ideálním duchem), což považuje za správnou cestu větve „severní“. Z buddhistické filozofie vychází vnější styly „*wu shu*“ - např. „*wai-tia*“, „*Shaolin*“ atp.

- **Šintoismus (Šintó)**¹⁰⁸ : sleduje duševní očistu, je orientován na radostné stránky života a vyznává vděčnost přírodě za její dary, člověk je součástí přírody a jejích dějů.

Šintoismus je jediné náboženství, které vzniklo na japonské půdě. Zatímco jeho oficiální podoba vznikala v závislosti na politických systémech, je lidový kult spíš než náboženstvím výrazem nejvnitřnějšího citění japonského člověka a vychází z animismu. To zahrnuje uctívání „*kami*“, který může být přeložen jako "bůh, duch, posvátní duchové, kteří na sebe berou podobu věcí a principů, důležitých pro život, jako je vítr, déšť, hory stromy, řeky a plodnost". Výraz „*Šintó*“ je v japonštině zapisován pomocí dvou znaků – „*šin*“ znamená bůh nebo duch „*tó*“ znamená „cesta“ ve filozofickém smyslu slova (stejný znak se používá pro čínské slovo Tao).

Z tohoto důvodu se šintoismus někdy také označuje jako „cesta bohů“. V šintoismu neexistuje pojem hříchu, ale do jisté míry se mu přibližuje představa rituální

¹⁰⁷ BUDHISMUS: Dostupné na WWW: <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php/encyklopedie.php?id_select=122> a dále např. KUNG-FU/WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>

¹⁰⁸ ŠINTOISMUS : Dostupné na WWW: <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php/encyklopedie.php?id_select=1091> a dále např. KUNG-FU/WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>

nečistoty „*kegare*“. „*Kegare*“ je vše co odpuzuje „*kami*“, a proto je nutné vystříhat se ho, případně zbavit očístou. Znečištění může být přímým stykem přeneseno i na druhé.

- **Zen** (zenbuddhismus)¹⁰⁹ : intuice, čistota a klidná mysl, báží všeho je sebezpoznání - žít tak, aby veškerá činnost byla prožita, ne jen odžita.

Zen je označení pro odnož „*mahajánového*“ buddhismu, vzniklou v 5. století v Číně (v čínštině „*čchan*“, v sanskrtu „*dhjána*“). Podle tradičního příběhu přinesl zen do Číny indický mnich Bodhidharma roku 520. Do Japonska se zen rozšířil ve 12. a 13. století sektou *Ranzai* a sektou *Sótó*. Škola *Ranzai* se stala náboženstvím samurajů a vedla ke „kultu válečníka“. Zenoví mistři se necítí být vázáni konvenční morálkou a je-li to účelné, jsou schopni porušit buddhistická pravidla, např. zákaz zabíjet živé tvory. Vyznavači zenu zdůrazňují nalezení pravdy skrze „probuzení“. Nalezení pravdy probíhá formou meditace („*zazen*“), zpravidla vsedě. Všem školám bylo společné pohrdání studiem textů, v tomto směru nastal v posledních desetiletí posun.

3.3 Tchaj-t'i-čchüan

„*Tchai-t'i*“ znamená „velký vrchol“ a vztahuje se na pojem „*JIN-JANG*“ (příloha 4., obr. 1). „*Čchüan*“ znamená „*pěst*“, „*styl*“ nebo i „*boxování*“.¹¹⁰ Formou jsou bojové pohyby prováděné velmi plynule, uvolněně a pomalu, takže spíše vzbuzují představu tance než bojového umění.

„*Tchai-t'i*“ je známo i pod názvem „*š'-san š'*“ – 13 pozic, „*mien-čchüan*“ – měkká sekvence, „*čchang-čchüan*“ – dlouhá sekvence. „*Tchai-t'i*“ je vytříbené umění, které pomáhá vytvářet uvnitř těla silný tok vnitřní energie („*Čchi*“) a podporuje její harmonickou cirkulaci celým organismem. Po většinu své historie bylo toto umění udržováno v tajnosti. Od počátku 20. století začalo být poprvé zpřístupňováno veřejnosti. V současné době je populární v mnoha zemích světa. Mnoho lidí těží ze schopnosti tchaj-t'i podílet se významně na upevňování zdraví¹¹¹ a léčení řady nemocí.

¹⁰⁹ ZEN : Dostupné na WWW: <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php/encyklopedie.php?id_select=1176> a dále např. KUNG-FU/WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>

¹¹⁰ YANG, J. –M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 22-24

¹¹¹ PAULY, J. *Životaspráva dostihového jezdce*. Praha, 1993. s. 50 – uvádí podstatu pojmu zdraví jako: „označení souhrnného projevu stavu tělesného, duševního i sociálního blaha člověka (vyrovnanosti a vyváženosti = harmonie), který je podmíněn mnoha proměnlivými faktory a vzájemnými vztahy mezi nimi.“

V dnešní společnosti hledá čím dál tím více lidí způsob uvolnění od denního tlaku, který by zklidnil jejich mysl a uvolnil jejich tělo. Ukázalo se, že „*tchai-ti*“ je vynikajícím způsobem, jak toho dosáhnout – vyvolává a rozvíjí prožití radosti, uspokojení, meditativní míruplné myslí. „*Tchai-ti*“ však bylo stvořeno především jako bojové umění a proto sebeobraně používá zůstává nezbytnou součástí jeho celistvosti. („*Tchai-ti čchang*“ zahrnuje i trénink s mečem, šavlí, kopím a holí za účelem rozšíření „*Čchi*“).¹¹² Principy, které jsou v tomto systému při boji používány, jsou zcela odlišné od většiny ostatních bojových stylů, které spoléhají na svalovou sílu. „*Tchai-ti*“ používá měkké formy (poddajnosti) k obraně vůči tvrdému a slabosti k přemožení síly. Obranná schopnost při pravidelném cvičení roste, namísto aby se oslabovala.¹¹³

Dr. YANG, JWING-MING¹¹⁴ uvádí, že soustavné cvičení „*tchai-ti*“ umožňuje dosáhnout stavu vyrovnané soustředěnosti, která umožňuje posuzovat věci a události neutrálním způsobem, bez emocionálního vzrušování. Zkušený adept může být schopen prohloubit své vnímání a nahlížet tak do nitra osob a událostí, uvědomovat si záměry druhé osoby před jejich realizací.

Bojová stránka „*tchaj-ti*“ vyjadřuje zásadu neodporování. Tím, že bojovník protivníkovi zdánlivě "napomáhá", dá útoku jiný směr. *Tchaj-ti* nepoužívá údery a bloky jako mnohá jiná bojová umění. Pokud bychom při popisu použili kruh, „*tchaj-ti*“ zachycuje pohyb v kruhu a s velkou silou ho odráží zpět na útočníka. Protivníka však neporáží síla svalů, ale vnitřní energie (více v příloze č. 1).

3.4 Pa-kua-čchüan

Druhý vnitřní systém „*wu-šu*“ – „*pa-kua-čchüan*“¹¹⁵ (Pěst osmi trigramů), také rozšířený pod názvem „*Pa-kua-čang*“ (Dlaň osmi trigramů), má poměrně krátkou historii. Systém byl vytvořen Tung Chaj-čchuanem v Pekingu mezi rokem 1866 a 1880. Tento styl je kombinací nejlepších rysů bojového umění šaolinského (buddhistického) a wutangského (taoistického). „*Pa-kua*“ zdůrazňuje použití dlaňových technika krouživých pohybů. Systém zahrnuje dva soubory dlaňové techniky, „*jing a jang*“. Nejvyšší úroveň provádění *pa-kua* se nazývá „*Drakova forma*“. V této formě se žák pohybuje nejen v kruhu kolem imaginárního středu, ale také se otáčí, s kombinací

¹¹² YANG, J.-M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 22

¹¹³ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ti*. Bratislava, 2001. s.17-19

¹¹⁴ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ti*. Bratislava, 2001. s.56-60

¹¹⁵ LEWIS, P. *Bojová umění*. 1. vyd., Praha, 1996. s.20-31 a rovněž
YANG, J.-M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 23

kroutivých a točivých, kutálivých a svislých pohybů. Krouživé pohyby při „*pa-kua*“ se liší od přímočarého útoku při „*sing-i*“, ale trénink rychlého pohybu a vnitřní síly jsou stejné (více v příloze č. 2).

3.5 Sing-i

Posledním a zároveň nejtvrdějším z trojice vnitřních bojových umění je „*sing-i*“¹¹⁶ (nejtvrdším, co se týče uplatnění, nikoli stupně obtížnosti). Na rozdíl od *pa-kua* se pohyby v „*sing-i*“ zakládají převážně na lineárních pohybech spojených s pevným postavením nohou.

Dr. YANG, JWING-MING¹¹⁷ uvádí, že v čínštině „*sing*“ znamená „tvar“ a „*i*“ znamená „mysl“, takže „*sing-i*“ znamená „použít mysl k určení tvaru“. Dle tradice je za autora „*sing-i*“ považován maršál Jüe Fej (1103-1141), ale toto tvrzení je nedoložené písemnými důkazy. Doložená historie *sing-i* začíná teprve od r. 1644 n.l., kdy adept bojového umění Ťi Lung-feng použil pro rozvoj stylu údajně nalezenou knihu „*ČCHÜAN-ŤING*“ neboli „Klasické dílo o pěstním zápase“ od maršála Jüe Fej, která popisovala techniky napodobující draka, tygra, opici, koně, velblouda, kohouta, orla, medvěda, hada, jestřába a vlaštovku. V následujících 300 letech byly vyvinuty a provozovány i jiné styly *sing-i*. Dnes je běžně praktikováno 10 stylů *sing-i*.

Nácvik „*sing-i*“ se od prvopočátku provádí velkou rychlostí, ale s uvolněnými svaly, a síla se rozvíjí a soustřeďuje v „*tan-tchien*“. Tím se „*sing-i*“ odlišuje od „*tchaj-ťi*“, při kterém se nejprve nacvičuje pomalý pohyb.

3.6 Čchi

Pojem „*Čchi*“¹¹⁸ má v čínštině dva rozdílné významy. První představuje vzduch, druhý energii. Dle taoismu má vše ve vesmíru své vlastní energetické pole (Obr. č. 3.), každý živočich a rostlina, a dokonce neživé přírodniny. „*Čchi*“ i může být přenášena z jednoho objektu na druhý. V živých organismech cirkuluje tělem ve formě vitální vnitřní energie a promítá se do komplexního stavu zdraví. „*Čchi*“ je ovlivňována vnitřními i vnějšími faktory (např. emoce, myšlenky, potrava, počasí, cvičení, geomagnetismus, období atp.). Pociťovat čchi přímo sice není za běžných podmínek obvyklé, její přítomnost však lze vnímat prostřednictvím příznaků reakce těla na ni např. jako teplo nebo chvění.

¹¹⁶ LEWIS, P. *Bojová umění*. 1. vyd., Praha, 1996. s.20-31

¹¹⁷ YANG, J.-M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 23-24

¹¹⁸ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ťi*. Bratislava, 2001. s.59-60

Číňané zkoumali lidskou „Čchi“ a její vztah s přírodou po více než čtyři tisíce let. Toto bádání vyústilo ve vznik některých zdravotních systémů - akupunktury, akupresury atp. a mnoha cvičebních systémů, používaných k posílení těla a zlepšení zdraví (více v příloze č. 3).

3.6. 1 Vytváření čchi

V zásadě jsou dva základní způsoby vytváření čchi: vnější (nazývaný „Waj-tan“) a vnitřní (nazývaný „Nej-tan“). Vnější vytváření Čchi pochází ze stimulování některé části těla aby se v této oblasti energie Čchi vytvořila a byla následně rozváděna po organismu. Tato cirkulace buď probíhá spontánně nebo tak, že je vědomě kontrolována a usměrňována.

Metody vnějšího vytváření „Čchi“ zahrnují svalové napětí - masáž, akupresura nebo akupunktura atp:¹¹⁹

- **Svalové napětí:** Při cvičeních je střídavě napínána a povolována zvolená část těla (např. svíráním a rozevíráním dlaně). Při kontrakci se v oblasti vytváří „Čchi“ a její akumulace je obvykle pocíťována jako teplo. Po uvolnění svalů začne čchi přirozeně plynout do ostatních částí těla.
- **Masáž, tření a akupresura nebo:** Tento přístup používá vnější síly ke stimulování svalů, kůže nebo bodů na kanálech „Čchi“ , aby se normalizovala nebo vyrovnala cirkulace „Čchi“.
- **Akupunktura:** Toto je jedna z nejužívanějších metod pro upravení cirkulace „Čchi“ v Číně. Vpichy a jiné metody jsou používány k vyrovnání systému, zvýšení nebo snížení toku čchi.

Metody vnitřního vytváření „Čchi“ vychází ze cvičení „tan-tchienu“ a používá k vedení „Čchi“ mysl:¹²⁰

Tanchienová cvičení: Vytváření „Čchi“ z „tan-tchienu“ je používáno jak pro udržení zdraví, tak pro zvýšení bojeschopnosti. Při těchto cvičeních je čchi vytvářena v „tan-tchienu“ nepřetržitým pohybem břicha dovnitř a ven ve spojení s řízeným dechem. Jakmile se zde „Čchi“ nahromadí do jisté úrovně, je soustředěnou myslí vedena nahoru po zádech a odtud dolů předkem těla (tzv. „Malý oběh“ – „Siao-čou-tchien“). V další fázi je čchi rozváděna do celého těla nebo cíleně do zvolené oblasti (tzv. „Velký oběh“ – „Ta-čou-tchien“).

¹¹⁹ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ti*. Bratislava, 2001. s. 62-63

¹²⁰ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ti*. Bratislava, 2001. s. 63

Mysl: Soustředěná mysl je pro vytváření „Čchi“ zásadní a vůle i záměr vedou Čchi po celém těle. Osoba s rozsáhlými zkušenostmi se cvičením „tchaj-ti“ může soustředit svoji mysl cíleně na některou oblast těla a vytvářet zde „Čchi“ čistě prostřednictvím myšlenek.

Při tréninku „čchi-kungu“ je klíč k úspěchu v soustředění. K tomu Dr. YANG, JWING-MING¹²¹ uvádí: Soustředíme-li pozornost na břicho a provádíme-li předepsaná cvičení, vznikne „Čchi“ a cirkuluje tělem. To vede ke vzniku dodatečné energie a jejímu účinnějšímu využití, což umožňuje bojovníkovi udeřit s ohromnou silou a klást odpor proniknutí protivníkovi síly do svého těla. Množství Čchi, které může vzniknout, závisí hlavně na schopnosti dotyčné osoby soustředit se.

3.6.2 Čchi a zdraví

Dr. YANG, JWING-MING¹²² uvádí, že v lidských nebo i zvířecích tělech jsou dva hlavní typy oběhu. Jedním je krevní oběh, běžně známý západnímu světu, druhým je oběh vnitřní energie. Existuje dvanáct hlavních párů kanálů „Čchi“ (tzv. řing) a osm drah „Čchi“ (tzv. „maj“). Dvanáct kanálů je spojeno s vnitřními orgány, které budou normálně fungovat, pokud „Čchi“ plynule cirkuluje, ale budou selhávat nebo degenerovat, je-li oběh narušen. Z osmi drah jsou obzvláště důležité dvě – jednak „Vládnoucí dráha“ („Tu-maj“), která směřuje od „tan-tchien“ nahoru po páteři a dopředu přes hlavu do oblasti měkkého horního patra; tou druhou je „Koncepční dráha“ („Žen-maj“), která z oblasti měkkého horního patra směřuje středem předku těla k „tan-tchien“. Kromě „řing“ a „maj“ je v těle mnoho malých kanálků, tzv. „luo“, které přenášejí Čchi z hlavních kanálů ke každé buňce těla.

Nenarušená a silná cirkulace „Čchi“ zajišťuje udržení a zlepšení zdravotního stavu. Když je cirkulace narušena, můžeme onemocnět. K tomu např. PAULY¹²³ vysvětluje: „Pokud není narušení homeostáze organismu příliš velké nebo pokud je organismus dostatečně odolný, porucha se nemanifestuje formou nemoci. Potíže se tedy navenek projeví teprve tehdy, jestliže průběh poruchy překročí hladinu hranice odolnosti limitované stavem životní energie. Současná oficiální medicína, ale i lidé sami, jsou uspokojeni, pokud se podaří projev případné nemoci stlačit pod onu hladinu odolnosti, tzn. pokud nemoc přestane vykazovat manifestační formu. Alternativní

¹²¹ YANG, J.-M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 20-21

¹²² YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ti*. Bratislava, 2001. s. 60-62

¹²³ PAULY, J. *Životopráva dostihového jezdce*. Praha, 1993. s. 54-55

systemy medicíny se naopak snaží snížit poruchy na nejmenší možné minimum (bez ohledu na vnější projev), případně je zcela eliminovat. Hranice odolnosti vykazuje proměnlivý charakter hodnoty v závislosti na průběhu životní síly. Prakticky to má ten důsledek, že s přibývajícím věkem se mnoho latentně trvajících poruch dostává do manifestačního stadia (v důsledku klesající hladiny životní síly a tím snižované hranice odolnosti).“

Na drahách kanálů „*Čchi*“ – jak na „*ťing*“ tak „*luo*“ – je řada energetických „uzlíků“, v nichž může docházet vlivem narušené cirkulace k vážnutí toku a hromadění energie „*Čchi*“. Na tuto nechtěnou akumulaci působí i stres a zranění. Důsledkem jsou zdravotní problémy různé intenzity a vzhledem k psychosomatické provázanosti i případné problémy psychické. K revitalizaci a odstranění poruch musí být kanály zprůchodněny a vážnutí energie odstraněno. Cvičení používána pro otevření těchto uzlů a posílení cirkulace čchi jsou nazývány „*čchi-kungem*“.¹²⁴

Při tréninku „*čchi-kungu*“ je klíč k úspěchu v soustředění. K tomu Dr. YANG, JWING-MING¹²⁵ uvádí: Soustředíme-li pozornost na břicho a provádíme-li předepsaná cvičení, vznikne „*Čchi*“ a cirkuluje tělem. To vede ke vzniku dodatečné energie a jejímu účinnějšímu využití, což umožňuje bojovníkovi udeřit s ohromnou silou a klást odpor proniknutí protivníkovi síly do svého těla. Množství „*Čchi*“, které může vzniknout, závisí hlavně na schopnosti dotyčné osoby soustředit se.

¹²⁴ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ťi*. Bratislava, 2001. s. 60-62

¹²⁵ YANG, J.-M. *Čchi-kung*. Přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava, 2001. s. 20-21

4 ZODPOVĚZENÍ ÚVODNÍCH OTÁZEK

Při hledání východiska nalezení harmonie mezi etickou teorií a životní praxí v problematice sebeobrany jsem nejprve dospěl k těmto odpovědím na otázky položené v úvodu práce:

1. otázka: **Má vůbec člověk právo bránit sebe nebo i druhého při napadení?**

Zodpovězení otázky: **Schopnost bránit individuální svobodu je povinností a jsem k této sebeobraně morálně oprávněn. Mou povinností je rovněž poskytnutí potřebné pomoci při napadení druhého člověka.**

Zdůvodnění:

- Jestliže jsem obeznámen se zarážejícím faktem, že současný nárůst kriminality vytváří vhodné podmínky pro neustále vzrůstající nebezpečí možného napadení, mohu předpokládat, že je pouze otázkou času kdy s touto situací budu i já konfrontován, ať již jako svědek či potenciální oběť. (srov. kap. úvod BP).
- Mezi má lidská práva svobody patří možnost rozhodnout se již nyní, jak mohu tuto danou prognózu případně řešit a jak se na ni připravit. V podstatě existují tři základní možnosti:
 - Prognóza se nenaplní a já se ve svém životě s hrozícím násilím nikdy nesetkám,
 - prognóza se naplní, já nebudu připraven a sehraji úlohu bezmocné loutky (zvláště hrozná je představa, že obětí může být mé dítě nebo žena),
 - prognóza se naplní a já budu připraven danou situaci úspěšně řešit.
- Při posuzování výše uvedených možností poznávám jako rozumné řešení třetí variantu potenciálních možností, tedy být připraven možné přepadení úspěšně řešit. Tímto okamžikem se ve shodě s učením Immanuela Kanta pro mne toto poznání stalo povinností. (srov. kap. 1.6.1) Studium etiky odpovědnosti mne dovedlo k získání dalšího poznání – chci-li se považovat za svobodného člověka, jsem vztahem k druhým lidem vázán k poskytování potřebné pomoci, a to i za cenu případné újmy na mé individuální svobodě. A toto poznání se tak opět stává povinností a mravním zákonem, kategorickým imperativem. (srov. kap. 1.2, 1.3 a 1.4)

2. otázka: **Jsem oprávněn při obraně těžce zranit či případně i usmrtit útočníka?**

Zodpovězení otázky: **Ano. Toto právo je zakotveno v Trestním zákoně (TZ) 140/1961 Sb.**

Zdůvodnění:

- Ochrana práv a oprávněných zájmů fyzických a právnických osob je jedním z nejdůležitějších úkolů státu, tato práva jsou garantována právním řádem a zajišťována systémem státních orgánů a orgánů státní správy a samosprávy. České trestní právo (**trestní zákon 140/1961 Sb.**) zavádí pojem „**okolnosti vylučující protiprávnost**“, ve kterých je stanoveno, za jakých podmínek nenaplnuje osoba **jednající v nutné obraně (§ 13 TZ) nebo krajní nouzi (§ 14 TZ)** statut trestného činu. (srov. kap. 1.4 a 2.4)
- Občan má právo v případech stanovených zákonem bránit zákonným způsobem svá práva, a to i za použití přiměřeného donucení a násilí. (srov. kap. 1.6.1 a 2.4)
- Pouze a jenom útočník musí nést odpovědnost za svůj čin. O útok nebyl žádán. Zaútočit bylo jeho svobodné rozhodnutí. Nebyl k vedení útoku nikým nucen. Proto nese pouze on sám riziko, že tento útok také nemusí přežít. Rozhodující je vždy poměr mezi způsobem vedeného útoku a způsobem obrany napadeného, a to v momentě střetu. Způsobený následek je při jednání v nutné obraně sekundární záležitostí.¹²⁶ (srov. kap. 2.4)

3. otázka: **Jaké předpoklady musím splnit aby mé sebeobraně jednání mělo naději na úspěšné zvládnutí útoku?**

Zodpovězení otázky: Zahájit cestu bojovníka studiem vybrané měkké formy wu-šu (optimálně tchai-ťi) a aplikovat jeho principy do každodenního života.

Zdůvodnění:

- Obránce musí disponovat takovými morálními, volnými a taktickými prostředky, aby zvýhodnění útočníka (možnost zvolit co nejvýhodnější místo, optimální počátek zahájení boje, způsob napadení bez ohledu na jakoukoli etiku vedení boje i bez ohledu na právní normy atp.) hned při zahájení střetu eliminoval.

¹²⁶ NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha, 2006. s. 26

K úspěšnému zajištění této podmínky je potřebné získání sebeobranných znalostí, dovedností a psychické připravenosti. (srov. kap. 2.3)

- Velmi vhodné charakteristiky vykazují systémy vycházející z tzv. vnitřních forem wu-shu (tchaj-t'i čchuan, pa-kua nebo sing-i), které jsou dnes populární v mnoha zemích světa. Je tomu tak proto, že vedle sebeobranného použití .působí blahodárně i v průběhu procesu revitalizace, upevňování zdraví a léčení řady nemocí, včetně uvolnění od každodenních tlaků. Důležitý je i jejich pozitivní vliv na rozvoj osobnosti cvičícího. (srov. kap. 3.3)
- Tyto sebeobranné formy mohou při pravidelném cvičení dopomoci člověku k odhalení vnitřního světa jeho energie. Zkrze vnímání, cítění a prožívání vnitřních zkušeností může začít chápat sám sebe nejen tělesně, ale také duševně. Tato věda vnitřního vnímání, kterou Číňané rozvíjeli několik tisíc let, je obvykle západním světem opomíjena. (srov. kap. 3.3, 3.4 a 3.5)
- Cvičenec sebeobrany nesmí zaměřovat metodu s cílem. V sebeobraně je umění boje metoda, nikoli dosahovaný výsledek. Výsledkem je přežití krizovou střetovou situaci s co nejmenším poškozením a opět nastolit rovnováhu.¹²⁷ (srov. kap. 3.1 a 3.6)
- Sebeobrana v širším slova smyslu spočívá ve studiu života. Těžiště sebeobrany spočívá v psychickém a filozofickém vyvržení jedince.¹²⁸ (srov. kap. 3.1, 3.2 a 3.6)

¹²⁷ POLÁK, J. *Nin tsun do combat*. 1. vyd. Praha, 2005. s 20-22

¹²⁸ KOLÁŘ, F., KOLÁŘ, M. *Karate*. 1. vyd. Praha, 1976. s 147-149

ZÁVĚR

Na základě vyhodnocení vyhledaných dostupných zdrojů pojednávajících o problematice sebeobrany a k tomu cílených témat etiky jsem dospěl k tomuto závěru:

Přestože většina obyvatel je neustále informována o potenciálním nebezpečí zvýšené frekvence fyzických útoků (zvláště loupežných přepadení) a souběžně s tím se skutečností, že naše společnost není schopna v plné míře zajistit, aby se tyto případy přestaly vyskytovat, jen nemnozí občané jsou ochotní preventivně se na řešení obdobných situací zodpovědně připravit. Důvody jsou různé – lhostejnost, nezdůvodnitelný optimismus (ve smyslu: tohle se mě stát nemůže), nízká informovanost a tím i chaotická orientace v legislativní oblasti, často i běžný lidský strach z fyzické bolesti.

Kompenzací nemožnosti státního systému plně zabezpečit ochranu práv a oprávněných zájmů fyzických i právnických osob je zavedení pojmu „okolnosti vylučující protiprávnost“ do českého trestního práva, pod kterým se rozumí specifické okolnosti v jejichž důsledku čin, který se svými rysy podobá trestnému činu, není hodnocen jako nebezpečný pro společnost, a není tedy ani za trestný čin považován. Z okolností vylučujících protiprávnost trestní řád ČR 140/1961 Sb. výslovně upravuje pouze nutnou obranu (§ 13), krajní nouzi (§14) a oprávněné použití zbraně (§15). Z výše uvedeného vyplývá, že každý občan má právo v případech stanovených zákonem bránit zákonným způsobem svá práva, a to i za použití přiměřeného donucení a násilí.

Etickým řešením v oblasti sebeobrany je nastoupit cestu adepta některé z tzv. vnitřních forem wu-shu (tchaj-ťi čchuan, pa-kua nebo sing-i), které mají pozitivní vliv na rozvoj osobnosti cvičícího a vedle sebeobranného použití působí blahodárně i na průběh procesu revitalizace, upevňování zdraví a léčení řady nemocí, včetně uvolnění od každodenních stresujících tlaků současného života.

Tyto čínské sebeobranné formy doporučuji proto, že neučí pouze umění fyzického boje, ale především umění života. Umění, jak nalézt a rozvinout jemnou harmonii středu životního dění a jak jej udržet ve všem, co člověk dělá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografické publikace:

1. ADO, A. V. at all. *Filozofický slovník*. Přel. V. Matlochová at al. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1976. 555 s. ISBN neuvedeno
2. AZENBACHER, A. *Úvod do filozofie*. Přel. K. Šprunk. 2. vyd. Praha : Státní pedagogické nakl., 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1
3. DRAEGER, D. F., SMITH, R. W. *Asijská bojová umění*. z angl. orig. přel. B. David. 1. vyd. Bratislava : CAD Press, 1995. 219 s. ISBN 80-85349-40-X
4. ECO, U. *Jak napsat diplomovou práci*. Přel. F. Novák. 1. vyd. Olomouc : Votobia, 1997. 271 s. ISBN 80-7198-173-7.
5. FOJTÍK, I. *Džudó, karatedó, aikidó, sebeobrana*. 1. vyd. Praha : NS Svoboda, 1998. 56 s. ISBN 80-205-0556-3
6. FOJTÍK, I. *Budó - moderní Japonská bojová umění*. Praha: Naše vojsko, 2001. ISBN 80-206-0578-9
7. FUCHS, J. *Filosofie. 1. díl. Úvod do filosofie*. 3. vyd. Praha : Krystal OP s.r.o. 1999. 191 s. ISBN 80-85929-37-6
8. KOLÁŘ, F., KOLÁŘ, M. *Karate*. 1. vyd. Praha : Olympia, 1976. 156 s. ISBD 796.8:796.891:796/799:796:796.8
9. KRATOCHVÍLOVÁ-MIEDZGOVÁ, J. *Etika pro střední školy*. Praha : Kvarta, 1996. 111 s. ISBN 80-85570-73-4
10. KURRFÜRST, Z. *Wu shu, Kung-fu*. 1.vyd. Adamov : Temple, 1992. 177 s. ISBN 80-901295-0-1
11. LEBEDA, A., A. *Sebeobrana*. Praha: Sportovní a turistické nakl., 1961. 314 s. ISBD 796.8
12. LEBEDA, A., A. *Základy judo*. 1. vyd. Praha : Sportovní a turistické nakl., 1960. 304 s. ISBD 796.8:796.8:796.892
13. LEWIS, P. *Bojová umění*; z angl. orig. přel. B. Křivánková a J. Rakoczyová. 1. vyd. Praha : Cesty, 1996. 192 s., ISBN 80-7181-095-9
14. LEVSKÝ, V., L. *500 chvatů sebeobrany* ; [ze slov. orig. přel. Ivo Havlíček]. Bratislava : Šport, 1966. 179 s., ISBD 796.891:796.8:796
15. LEVSKÝ, V., L. *Základy sebeobrany karate*. 2. dopl. vyd. Bratislava : Šport, 1978. 423 s. ISBD 796.8:796.891
16. LORENZ, V., KITAYAMA, J. *Sebeobrana*: 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1963. 171 s. ISBD 796.6:796/799:796.891:796
17. NÁCHODSKÝ, Z. *Nebojte se bránit*. Praha : ARMEX PUBLISHING s.r.o., 2006. 336 s. ISBN 80-86795-43-8
18. PAULY, J. *Životospráva dostihového jezdce*. Praha : Institut výchovy a vzdělávání Mze ČR, 1993. 265 s. ISBN 80-7105-047-4
19. POLÁK, J. *Nin tsun do combat*. 1. vyd. Praha : NAŠE VOJSKO, 2005. 230 s. ISBN 80-206-0807
20. TRESTNÍ ZÁKON 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů (TZ). Ostrava, Edice ÚZ - Sagit, 2002. 288 s. MK ČR E 10981

21. YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ti*. Z angl. orig. přel. V. Liška a kol. 1. vyd. Bratislava : CAD Press, 2001. 164 s. ISBN 80-85349-80-9
22. YANG, J.-M. *Čchi-kung*. Z angl. orig. přel. A. Rohan. 4. vyd. Bratislava : CAD Press, 2001. 186 s. ISBN 80-85349-34-5
23. YANG, J.-M. *Osm kusů brokátu*. Z angl. orig. přel. Z. Kučera a V. Liška. 2. vyd. Bratislava : CAD Press, 2001. 145 s. ISBN 80-85349-41-8

Www stránky:

1. BUDHISMUS: Dostupné na WWW: <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php/encyklopedie.php?id_select=122>
2. KONFUCIONISMUS: Dostupné na WWW: <<http://www.xpress.cz/2323>>
3. KUNG-FU: Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>
4. LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD - Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. Dostupné na WWW: <<http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>>
5. ŠINTOISMUS : Dostupné na WWW: <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php/encyklopedie.php?id_select=1091>
6. TAOISMUS : Dostupné na WWW: <<http://www.xpress.cz/2323>>
7. TRESTNÍ ZÁKON 140/1961 Sb., trestní zákon ve znění pozdějších předpisů (TZ). Dostupné na www<<http://www.zakonycr.cz/seznamy/140-1961-Sb-trestni-zakon.html>>
8. WU-ŠU : Dostupné na WWW: <<http://kungfu-uvod.webpark.cz/24.htm>>
9. ZEN : Dostupné na WWW: <http://www.karmelitanske-nakladatelstvi.cz/encyklopedie.php/encyklopedie.php?id_select=1176>

PŘÍLOHY

- 1. Tchaj-t'i- čchüan**
- 2. Pa-kua-čchüan**
- 3. Sing-i**
- 4. Obrazové přílohy**

Obr. 1: Diagram Tchaj-t'i

Obr. 2: Osm trigramů v Tchaj-t'i

Obr. 3: Schéma tří čchi – nebe, země a člověka

Příloha č. 1 : **Tchai-t'i –čchüan** ¹²⁹

Ačkoliv se „*tchaj-t'i*“ cvičí velmi pomalu a 108 pohybů sólového cvičení působí na pohled hypnoticky, jejich struktura je velmi dynamická. Přestože to při sólovém cvičení není vidět, vyzařovaná vnitřní energie je velmi silná. Při tréninku jsou zdůrazňovány základní zásady, které by se v zájmu dosažení maximálních zdravotních a bojových výsledků měly důsledně dodržovat. Jedná se o úplné uvolnění prostřednictvím pomalého a správného postoje, pevnost a síla se musí přesunout z horní části trupu do spodní části břicha, nohy musí být pevně vrostlé do země. Je třeba zachovávat uvolněné dýchání, místo svalů horní části hrudníku se používá bránice. Skutečná síla spočívá pouze v ohebnosti pasu, protože pas je základem všech pohybů těla. Právě schopnost cvičícího používat oblast pasu a koordinovat podle jeho pohybů celé tělo mu dává sílu.

Při „*tchaj-t'i*“ bývá tělo vždy vzpřímené, kostra uvolněná, vypadá to, jako by byla zavěšena na vrchu hlavy. Všechny klouby jsou uvolněné, takže váha celého těla se přenáší směrem dolů a cvičící se nakonec dostává do přirozeného a uvolněného postoje. „*Tchaj-t'i*“ začíná od "nehybnosti", je fyzickým ztělesněním zásady ne-konání, ne-akce. Pohyb vychází a vzniká z této nehybnosti. Energie vyvíjená a využívaná v „*tchaj-t'i*“ bývá přirovnávána k železné tyči obalené v bavlně. Navenek je měkká a jemná, ale uvnitř skrývá, jak říká staré čínské přísloví, tvrdost, sílu a energii "deseti tisíc mužů".

Pokud se týká „*čchi-kungu*“, má „*tchai-t'i*“ dvě stránky. Jednou je meditace v pohybu, která sestává ze 72 až 128 bojových forem (podle jednotlivých stylů a způsobu počítání), které se provádějí pomalým pohybem. V době provádění je tělo relaxováno a „*Čchi*“ je vůlí rozváděna z „*tan-tchienu*“ do celého těla. Druhou stránkou je meditace v klidu.

¹²⁹ LEWIS, P. *Bojová umění*. 1. vyd., Praha, 1996. s.20-31

Příloha č. 2 : **Pa-kua-čchüan**¹³⁰

„*Pa-kua*“ vychází, podobně jako „*tchaj-ti*“, z knihy „*I-ting*“. „*I-ting*“ (Kniha proměn) je jednou z nejstarších knih na světě. Pochází z doby před více než 3000 lety. Číňané ji ještě dnes používají k předpovídání budoucnosti. Je proroctvím, jenž "obsahuje všechnu moudrost světa", a rovněž příručkou filozofických a morálních zásad. „*I-ting*“ a „*Tao-te ting*“ (Cesta a Ctnost) jsou dvě základní práce o taoismu. „*I-ting*“ se zabývá osmi trigramy (Obr. č. 2.), které dávají formu souhře „*jin a jang*“. Tyto trigramy se dále spojují do 64 hexagramů, které tvoří 64 kapitol v Knize proměn. Hexagramy se údajně týkají všech věcí na zemi a v přírodě. Předpokládá se, že „*pa-kua*“ představuje spojovací článek mezi „*tchaj-ti*“ a „*sing-i*“.

Při znázorňování bývá symbol „*jin-jang*“ vždy obklopen osmi trigramy a tento symbol je označován jako „*pa-kua*“. Pořadí, v jakém jsou uspořádány, má svůj původ ve starověku a bylo nesmírně důležité nejen v bojových uměních, ale i v tradičním čínském lékařství. Začíná od „*tchien*“, což je tvořivý princip pokládáný za nebe. Představují jej tři přímé čáry „*jang*“. Jeho přímým protikladem je *k'un* (zem), který představují tři přerušované čáry. „*K'un*“ je pasivní princip. Mezi třemi přímými a třemi přerušovanými čarami je 64 permutací. Osm trigramů, jejichž uspořádání se připisuje King Wenovi, je známo jako „pořadí posledního nebe“.

„*Pa-kua*“ vychází ze zásady, že pokud se bojovník dokáže ubránit ve všech osmi dílech světových stran, bude plně chráněn před útoky z každého směru. Vykonávání pohybů „*pa-kua*“ odpovídá osmi trigramům. Velký důraz je kladen na otáčení se v kruhu po celou dobu útoku. Tato forma má velmi málo přímých manévrů. Žáci začínají cvičením, při němž mají získat obratnost v jedinečných krokových figurách „*pa-kua*“, jež jsou známé jako "chůze v kruhu".

Podobně jako „*tchaj-ti*“ má i „*pa-kua*“ jednu hlavní formu, jež je základem pro všechny ostatní. Jmenuje se "velká mateřská forma" neboli „*da-mu-hsing*“. Cílem cvičícího je rozvíjení schopnosti pohybovat se okolo protivníka, soustavně kolem něj kroužit ve snaze nalézt mezeru v jeho obraně, místo, do kterého lze udeřit. „*Pa-kua*“ má v podstatě osm kroků a osm úderů dlaní nebo pěstí, které se dají obměňovat. Výsledkem je 64 různých technik. Když žák chodí v kruhu, musí nohy mírně pokrčit tak, aby paty, zadek a kolena vytvořily trojúhelník a aby se váha celého těla rozložila rovnoměrně na obě nohy. Posilují se tak nohy a břišní svalstvo. Spíše než údery pěstí používá bojovník údery dlaní otevřené ruky. Čtyři základní údery se nazývají "vibrující dlaň", "drtící

¹³⁰ LEWIS, P. *Bojová umění*. 1. vyd., Praha, 1996. s.20-31

dlaň", "odlehčující dlaň" a "rotující dlaň". Pochopení práce nohou, úderů dlaní a manévrování tělem ve spirálovitých pohybech umožňuje bojovníkovi vyhnout se útoku, kroužit za protivníkem a poté mu zasadit úder zezadu nebo ze strany. Žák „*pa-kua*“ na pohled vypadá, jako kdyby se pohyboval jedním směrem, druhým směrem se díval a třetím útočil.

„*Pa-kua*“ jako forma systému „*nej- tia*“ (vnitřní elixír), klade osobitý důraz na rozvíjení „*čchi-kung*“ (vnitřní síly). „*Čchi*“ je pro člověka ze Západu, který obvykle připisuje sílu mohutné postavě a obrovským svalům, velmi složitý pojem. „*Čchi*“ především určuje charakter tří vnitřních systémů. Dokonce i mnohé vnější styly kung fu se rozvíjením „*Čchi*“ zabývají, i když ne v tak velké míře jako systémy „*nej- tia*“. „*Čchi*“ lze pravděpodobně nejlépe vysvětlit na tomto příkladu: Tisk uveřejnil zprávu o automobilové nehodě, která se přihodila jistě ženě s dítětem. Dítě zůstalo pod havarovaným autem a žena, která vážila necelých 50 kg, v záchvatu strachu a obav o dítě zdvihla přední část auta, aby je osvobodila. Slabé ženě se opravdu podařil zdánlivě nemožný silácký výkon. Ve velkém stresu zablokovala své racionální myšlení a uplatnila podvědomí, o kterém samozřejmě neuvažovala. Ve skutečnosti se jednalo o vnitřní energii působící v nekontrolované situaci. Podobné je to i s náměsíčnými lidmi, o kterých se říká, že mají sílu deseti mužů.

O fenomenální síle „*Čchi*“ vědí Číňané již déle než 3000 let. Na usměrňování toku „*Čchi*“ je založena např. i akupunktura, která na systém organismu a léčení mnoha poruch působí přes centra „*Čchi*“ v těle, jež se nazývají meridiány. V této souvislosti nebylo nic neobvyklého, že mistři „*kung fu*“ byli zároveň uznávanými lékaři ovládajícími tradiční čínské lékařství.

Ovšem právě zdokonalení schopnosti rozvíjet energii „*Čchi*“ je v tomto umění tím nejobtížnějším. Během tréninku se žák „*pa-kua*“ učí jednu dlaň střídat s oběma. Každý pohyb je kruhový, důležitá je i schopnost trupu otáčet se a kroužit. Přestože je tělo zápasníka uvolněné, připomíná po celou dobu stočenou pružinu. Lidé ovládající „*pa-kua*“ nikdy neútočí přímo. Pohybují se za protivníkem a narušují jeho rovnováhu a harmonii. Nejdůležitější osou těla je pás, jenž řídí každý krok. Po celou dobu se udržuje hluboké dýchání. Je paradoxní, že „*pa-kua*“ je při útoku defenzivní a vyhýbavé. Základem „*pa-kua*“ je změna, krouživé pohyby uvedou protivníka do totálního zmatku. Absolutní prioritu má splynutí s útokem protivníka, ne přímý boj. Stát nehybně v jedné poloze není účelné, ve stylu „*pa-kua*“ neexistuje pevný postoj. Pevné postoje omezují pohyblivost a schopnost manévrování. Proto je v tomto umění každý pohyb a postoj přechodný. Výcvik „*pa-kua*“ probíhá sólově.

Příloha č. 3 : **Sing-i**¹³¹

V umění „*sing-i*“ začínají všechny údery na úrovni nosu a soustředují se především na nos protivníka. Nos tak slouží jako vodítko pro všechny útoky. Při úderu je větší část váhy těla přenesena na nohu, která je vysunuta dopředu. Umění zdůrazňuje použití vertikální síly a pěstí a řídí se geometrickým pravidlem, podle něhož je nejkratší vzdáleností mezi dvěma předměty přímka. Tato teorie přímky se zdůrazňuje po celou dobu výcviku. Žáci se učí, že nikdy nesmějí couvat a že vždy pouze postupují vpřed.

„*Sing-i*“ znamená "duch a tělo", bojovník se před útokem zaměřuje na jejich sjednocení. Protože se jedná o vnitřní styl, síla úderu vychází pouze zevnitř těla, důraz není nikdy kladen na pěst. Výbuch energie nastává v okamžiku úderu a dosahuje síly padesátikilogramového kladiva. Ovšem v umění „*sing-i*“ je prvořadý duševní rozvoj, techniky jsou druhořadé. Stejně jako ostatní vnitřní styly i „*sing-i*“ zdůrazňuje rozvíjení „*Čchi*“.

„*Sing-i*“ je odrazem čínské víry, že jin a jang působí prostřednictvím pěti prvků - dřeva, ohně, země, vody a kovu. Každý prvek má moc zvítězit nad jiným prvkem. Dřevo vítězí nad zemí, zem nad vodou, voda nad ohněm, oheň nad kovem a kov vítězí nad dřevem.

Tento princip symbolizuje prastarý zákon nebe a země. Každý z pěti postojů „*sing-i*“ je spojen s jedním z těchto prvků. Navíc každý z těchto pěti prvků souvisí s určitým vnitřním orgánem těla. Kov souvisí s plícemi, dřevo s játry, voda s ledvinami, oheň se srdcem a zem se slezinou. Trénink „*sing-i*“ tyto orgány posiluje a tak pomáhá trvale udržovat dobrý zdravotní stav.

Při sólovém tréninku se mysl boxera odpoutává od imaginárního protivníka a bojové techniky. Místo toho se cvičí v rozvíjení klidné mysli, která vnímá a ovládá každý pohyb jeho těla. Hlavní sestava „*sing-i*“ obsahuje pět prvků. Její zdokonalování představuje hodně cvičení a zabere mnoho času. V této sestavě nebo formě jsou prvky reprezentované pěti základními pohyby, označovanými jako rozsekávající ruka, drtící ruka, vrtání, vystřelující ruka, křížující ruka. „*Sing-i*“ obsahuje základní pohyby potřebné na pokrytí všech úhlů a směrů útoků a obrany. Podobně jako v jiných stylech mají základní prvky tisíce variací, ovšem všechny se provádějí s velkou rychlostí.

Osvojí-li si žák základ tvořený těmito pěti prvky, pokračuje sestavou, jež odděleně nacvičené pohyby spojuje do souvislého celku, tzv. „*žen chuan čchilan*“. Stejně jako jiné školy čínského boxu i tradiční metody „*sing-i*“ převzaly sérii postojů

¹³¹ LEWIS, P. *Bojová umění*. 1. vyd., Praha, 1996. s.20-31

napodobujících charakteristické způsoby chování zvířat. Někteří učitelé se soustředí na všech dvanáct zvířat, jiní jich učí pouze několik. I když se žáci naučí všechny formy, svou technickou způsobilost dokazují jen na dvou nebo třech z nich.

Z umění „*sing-i*“ se časem vyvinuly tři různé školy - tradiční styl podle Kuo Jtin-šena, přirozená škola podle Wang Siang-čaje a modifikovaná verze. Tu vypracoval slavný Su Lu-tchang, jenž zemřel v roce 1933.

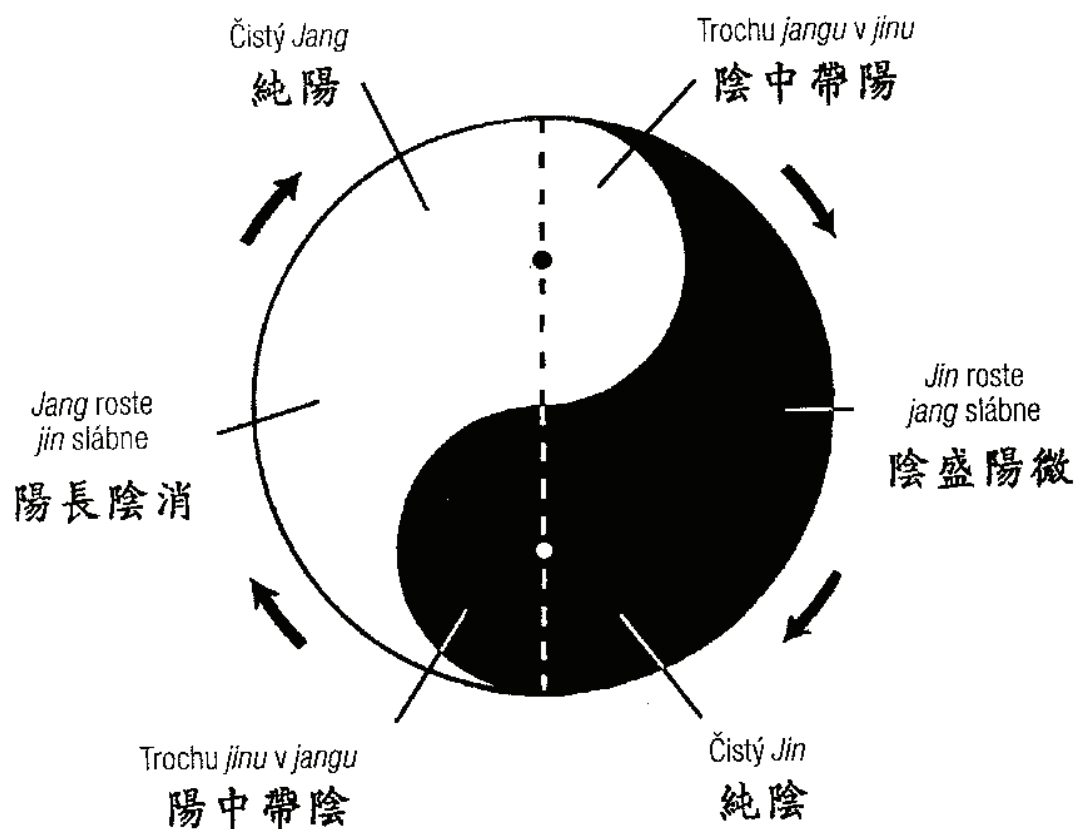
Tradiční a v dnešní době nejoblíbenější tréninkovou metodou je metoda formy pěti živlů. Užívá podobné postoje jako jiné systémy „*kung fu*“ a zdůrazňuje techniky založené na velmi vyhraněných figurách. Zápasník například předvádí sérii rychlých, energických krycích a útočných technik a zároveň se posouvá dopředu, přičemž střídá pohyb vlevo a vpravo. Nohama pohybuje po přímce i po diagonále. Během výcviku se vlastně učí, jakou roli hraje každá část jeho těla při vyvíjení síly. Dříve než dojde k přenosu skutečné energie, musí člověk pochopit, co je to přenášení hmotnosti, koordinace rukou a nohou, co je negativní a co pozitivní.

Otcem umění *sing-i* je pravděpodobně čínský generál z 12. století Jiie Fej, uznávaný autor proslaveného čínského klasického díla o zdravotních cvičeních „*Pa tuan t'in*“. Dílo bylo napsáno za vlády dynastie Sung.

Za vlády císaře z období Kchang-si (1662-1722) jsou známé dvě školy praktikující „*sing-i*“ - škola „*šan-si*“ pod vedením Cchao Ti-wu a škola „*che-nan*“ pod vedením Ma Sielia. Po smrti hlavy školy „*Šan-si*“ se výcvik bojového umění „*sing-i*“ přesunul do provincie Cho-pej. Tam se rozdělil do tří větví, ze kterých se vyvinulo současné umění.

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

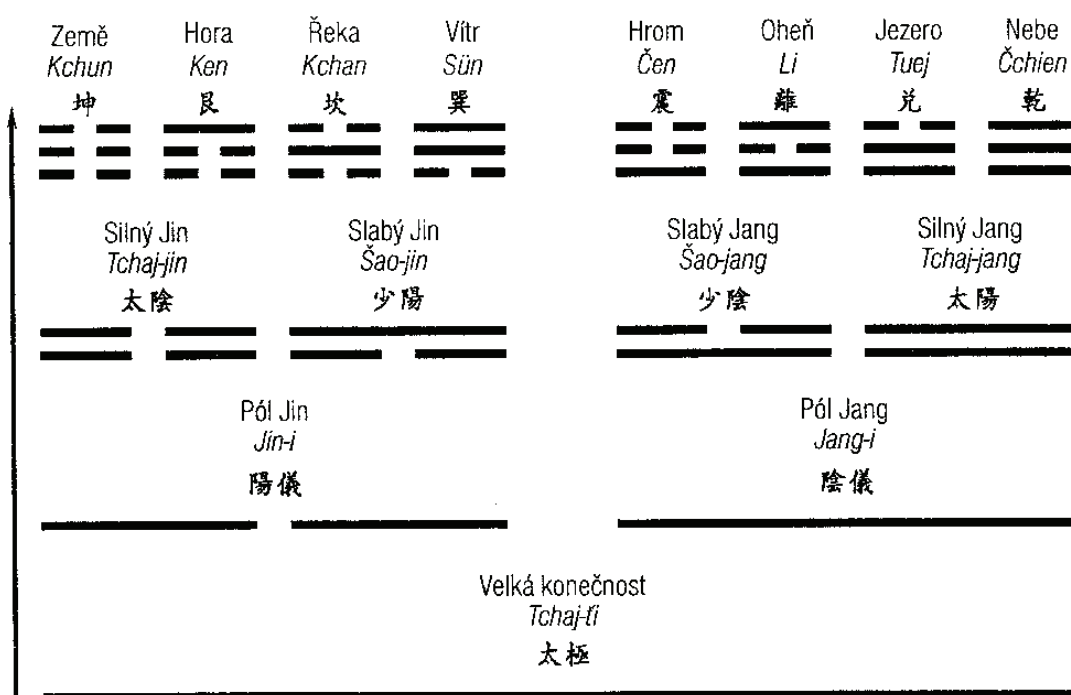
Obr. 1.: DIAGRAM TCHAI-ŤI ¹³²

¹³² YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ťi*. Bratislava, 2001. s.36

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

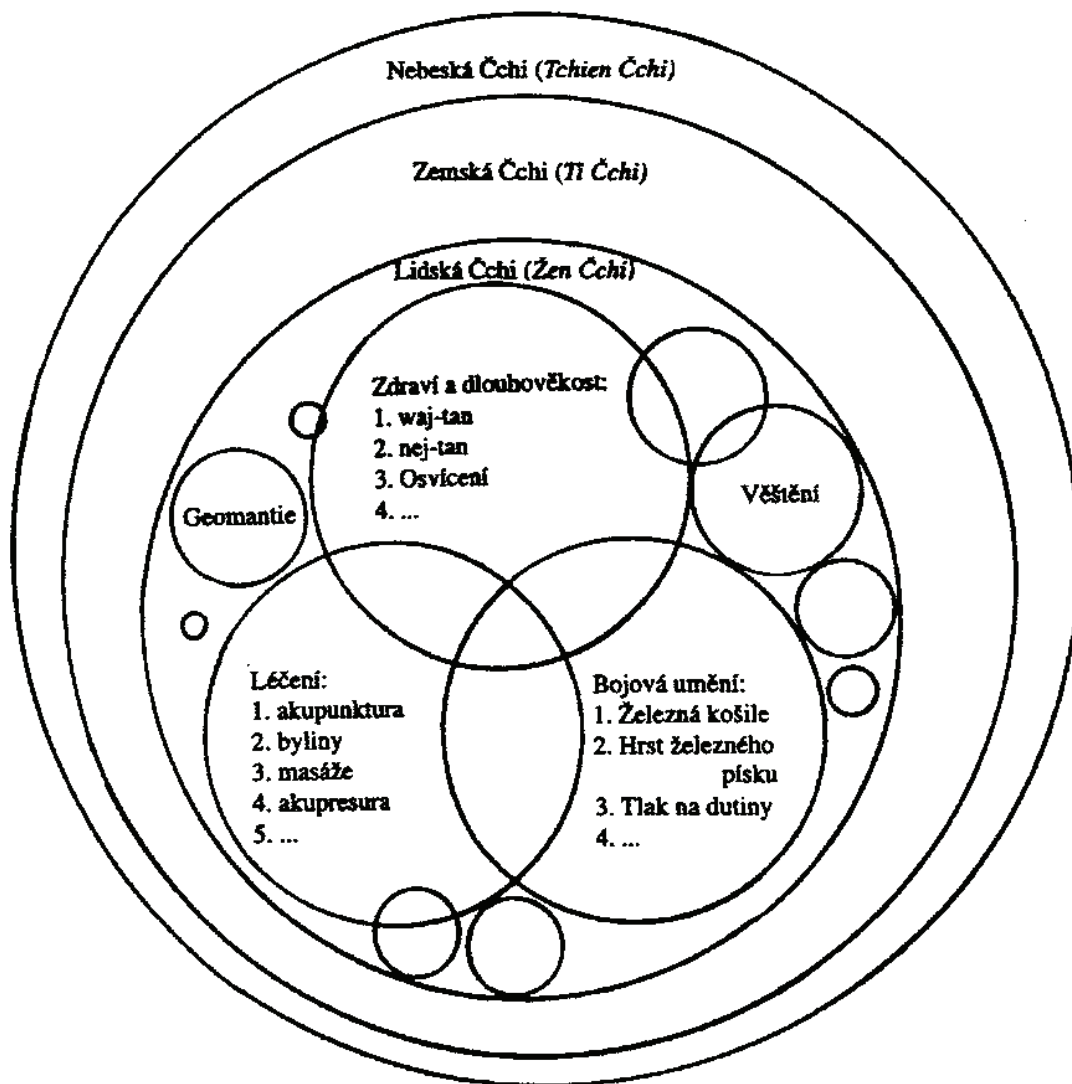
Obr. 2.: OSM TRIGRAMŮ V TCHAJ-ŤI ¹³³

¹³³ YANG, J.-M. *Teorie a bojová síla tchaj-ťi*. Bratislava, 2001. s.34

OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

Obr. 3.: SCHÉMA TŘÍ ČCHI (ENERGIÍ) –
NEBE, ZEMĚ A ČLOVĚKA¹³⁴

¹³⁴ YANG, J.-M. *Osm kusů brokátu*. Bratislava, 2001. s.19

REJSTRÍK

A

aikido, 26, 27, 49
aikidžucu, 27
akupresura, 42
akupunktura, 42
arnis, 27
asura, 27
autonomie, 10, 11

B

bando, 27
Barma, 27
barmský box, 27
bersilat, 27
binot, 27
Bodhidharma, 38, 39
Bódhidharma, 36
buddhismus, 37, 38, 50
budó, 35
bugei, 35

Č

Čang San-feng, 36
čchan, 38, 39
čchanbuddhismu, 38
Čchi, 5, 7, 35, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 49, 53, 55, 56
čchi-kung, 35, 55
Čína, 25, 27, 35
čung-kuo, 27

D

Desatero adepta wu shu, 36
deskriptivní etika, 10
determinismus, 12, 15
dharanipata, 27
dó, 35
duch, 15
džiu-džitsu, 26
džucu, 27, 35
džudo, 26
džudó, 27
džúdó, 27
džúdžucu, 27

E

ethos, 9, 17
éthos, 9, 17
Etický paradox, 8
etika, 8, 9, 10, 11, 18, 61
Etika, 4, 8, 9, 10, 11, 19, 20, 50, 61
etika autonomie, 10
etika existencialismu, 10
etika Kantova, 10
Etika odpovědnosti, 11
Etika práva, 20
etika analytická, 10
etika autonomie, 10
etika autonomní, 10
etika deontologická, 10
etika environmentální, 10
etika evoluční, 10

etika feministická, 10
etika heteronomní, 10
etika individuální, 10
etika odpovědnosti, 10, 11

F

Filipíny, 25, 27
filozofie sebeobrany, 27
Fojtík, 26

H

hapkido, 27
hínajána, 38
hwarang, 27

Ch

chtění, 12, 13, 15, 16, 17
Chuen Salm Fung, 36
chybné formy svědomí, 4, 19

I

indeterminismus, 15
Indie, 27, 38
individuální svoboda, 11
Indonésie, 27
intuice, 39

J

jang, 36, 37, 38, 40, 54, 56
Japonsko, 25, 27
jednání, 4, 14, 34
jednání v krajní nouzi, 32, 34
jednání v nutné obraně, 34
jin, 37, 54, 56
jisté svědomí, 19
jitsu, 26, 35
jiu-jitsu, 26, 27
juddha, 27

K

kali, 27
kami, 38
Kant, 11, 23
karate, 26, 27, 49
karate-dó, 27
kategorický imperativ, 10, 17, 61
kategorický imperativ, 4, 10, 11
kegare, 38
klam, 15
konfucianismu, 37
Korea, 25, 27
krajní nouze, 4, 33
kumiučí, 27
KUNG, 35
kung-fu, 35
kun-tao, 27

L

Lao-c, 37
Lebeda, 26
Levský, 26
Lorenc, 26

M

mahajána – velká cesta, 38
Malajsko, 27
masáž, 42
materiální znak, 31
metaetika, 10, 18
metody vnitřního vytváření Čchi, 42
mien-čchüan – měkká sekvence, 39
mít povinnost-svědění, 19
moralita, 9, 17
morálka, 4, 8, 9, 11, 17, 20, 21, 61
morální hodnoty, 18
morální normy, 4, 17
morální soud, 18
morální zákon, 17
motivy, 14, 16
motivy libosti, 16
mrav, 9, 17
mravní autorita, 10
mravní soudy, 18
mravní zákony, 10, 15
mravnost, 17
„musíš“ svědomí, 19
mysl, 43

N

naban, 27
nara, 27
nejisté svědomí, 19
nej-kung, 35
normativní etika, 10
nutná obrana, 4, 32

O

obecná etika, 10
obecné dobro, 20
obrana zcela zjevně nepřiměřená, 32
obranu zájmů chráněných společností, 31
obyčej, 9
odvracení trestného činu, 33
ochrana práv a oprávněných zájmů, 31
ochrana života, 33
Okinawa, 25, 27
okolnosti vylučující protiprávnost, 31, 46
opláčení, 33

P

Pacák, 26
pachatel loupeže, 33
Pákistán, 27
pa-kua, 7, 27, 36, 37, 40, 41, 47, 54, 55
pankration, 25
pent'ak-silat, 27
perplexní svědomí, 19
podmínka nutné obrany, 32
postoje, 12, 14, 53, 55, 57
povinnosti svědomí, 21

poznání, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 45
praktický rozum, 10, 17
práva, 4, 6, 20, 21, 22, 31, 32, 45, 46, 61
právní normy, 6, 20, 21, 30, 46
právní povinnosti, 20
právní vědomí, 33
právo a morálka, 21
praxe, 4, 6, 12, 13, 15, 21, 23, 30
protiprávnost, 31, 32
přímo hrozící zájmu, 33
původní formy boje, 35
pyrrhichia, 25

S

sambo, 26
samuraj, 39
sankce, 18, 19, 20, 21, 22
sebeobrana, 4, 25, 26, 27, 31, 49, 50
sebeobrané techniky, 25
sebeurčování, 15
sekta Ranzai, 39
sekta Sótó, 39
Shaolin, 38
sing-i, 5, 7, 27, 36, 41, 47, 52, 54, 56, 57
skiamachia, 25
sklony, 11, 16, 17
Smotlacha, 26
speciální (aplikovaná) etika, 10
společenská nebezpečnost, 31
sumai, 35
sumó, 27, 35
svalové napětí, 42
svědomí, 4, 19
svoboda, 4, 11, 12, 14, 15, 16, 26, 32, 49, 61
svoboda vůle, 4, 12, 14
svoboda rozhodování, 14
systémy bojových umění, 25

Š

Šao-lin, 36
Šintó, 38
šintoismus, 37, 38, 50
šuj-t'iao, 27

T

tae kwon dó, 27
tanchienová cvičení, 42
Tao, 37, 38, 54
taoismus, 37, 38, 50
teorie odplaty, 4, 22
teorie prevence, 4, 23
thaing, 27
Thajsko, 25, 27
thajský box, 27
tchai-t'i čchüang, 39, 40
tchaj-t'i, 7, 27, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 49,
52, 53, 54, 61
tchang-su, 27
tradice evropských bojových umění, 25
trest, 4, 22, 23, 24
trestní zákon, 31, 32, 33
trestný čin, 31

U

úmysl, 14
univerzální zákon, 11
určení povinností, 16
útok, 26, 28, 29, 32, 33, 34, 46

V

vadžra-musti, 27
vina, 23
vnější svoboda, 14
vnitřní styly wu shu, 37
vnitřní svoboda, 15
vůle, 12, 13, 16

W

wu-šu, 27, 35, 40, 46

Z

zazen, 39
základní typy lidských práv, 22
zákonem předpokládané okolnosti, 31
zenbudhismus, 37, 39

ABSTRAKT

Honzík Roman :

ETIKA SEBEOBDRANY

bakalářská práce.

České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 43 s.

Vedoucí bakalářské práce : **Mgr. Michal Opatrný, Dr.theol.**

Klíčová slova:

Etika, kategorický imperativ, svoboda vůle, morálka, mravnost, morální normy a hodnoty, morální a mravní soudy, svědomí, etické aspekty práva, právo a mravnost, právo a morálka, lidská práva, teorie odplaty trestu, teorie prevence trestu, sebeobrana, historické kořeny sebeobdrany, problematika sebeobdrany, sebeobrana z pohledu zákona, nutná obrana, krajní nouze, etika sebeobdrany, evropský a asijský přístup k sebeobdrance, filozofické kořeny asijských bojových umění, tchaj-t'i čchuan, pa-kua čchuan, sing-i, čchi.

Práce se zabývá charakteristikou základních pojmů eticky a sebeobdrany. Odpovídá na otázky - jak má člověk jednat v okamžiku napadení, je-li oprávněn bránit se a případně zranit či usmrtit násilníka, jak toto jednání zodpoví před svým svědomím, společností, soudem? Vytýčuje vhodná kritéria předpokladu úspěšného zajištění obrany. Porovnává evropský a asijský přístup k problematice sebeobdrany. Sleduje filozofické kořeny asijských bojových umění a charakterizuje základní formy čínského bojového umění. Pojednává o významu cvičení vnitřních měkkých technik na zlepšení fyzického a duševního zdraví. Doporučuje tchaj-t'i čchuan jako optimální sebeobdranný systém a zdůvodňuje jeho pozitivní vliv při rozvoji osobnosti, zmenšení duševní trýzně a depresí. Poukazuje na skutečnost, že vyrovnáním energetických pnutí lze nejenom nastartovat proces revitalizace, ale znovuobnovit pocit klidu, naplněnosti a skutečného štěstí.

ABSTRACT

Honzík Roman:

ETHICS SELF-DEFENCE

České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2009. 43 s.

Vedoucí bakalářské práce : **Mgr. Michal Opatrný, Dr.theol.**

Key words: Ethics, categorical imperative, the freedom of the will, morality, decency, moral norms and values, ethical and moral judgment, conscience, ethical aspects of law, law and morality, law and decency, human rights, theory of recompense of punishment, theory of prevention of punishment, self-defence, historical roots of self-defence, self-defence problems, self-defence from view of law, private self-defence, exigency, self-defence ethics, European and Asian attitude to self-defence, philosophical roots of the Asian martial arts, Thai-t'i chuan, chi.

My study focuses on characteristic of conception of ethics and self-defence. It answers questions - how a man should behave at the moment of attack, if he has rights to defend or injure and kill a brutal person, how he will response on his behavior ahead of conscience, society, court? It emphasizes convenient criteria of presumption of successful providing of self-defence. It compares European and Asian attitude to self-defence problems. It follows philosophical roots of he Asian martial arts up and it analyses basic forms of Chinese martial arts. It recommends Thai-t'i chuan as the most suitable self-defence system and justifies this choice.